

Masarykova univerzita

Filozofická fakulta

Historický ústav

Jindřich VIII. z Lipé

(bakalářská diplomová práce)

Jakub Kristl

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Borovský, Ph.D.

Brno 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci (*nebo bakalářskou oborovou práci, magisterskou diplomovou práci, magisterskou oborovou práci*) vypracoval/a samostatně a uvedl/a všechnu použitou literaturu a prameny

datum

vlastnoruční podpis

Děkuji panu doktorovi Mgr. Tomášovi Borovskému, PhD, za to, že byl ochotný se mě ujmout, za vstřícný přístup jeho rady a především trpělivost.

Obsah

I Úvod.....	5
1) Úvodem.....	5
2) Dosavadní výzkum a literatura k tématu.....	6
3) Prameny.....	7
II Páni z Lipé a doba poděbradská.....	10
1) Rod pánů z Lipé.....	10
1.1 Páni z Lipé v patnáctém století	11
2) Doba poděbradská	12
2.1 Morava v době poděbradské	13
III Život Jindřicha VIII. z Lipé	15
1) Jindřich z Lipé během interregna	15
1.1 Jihlavský sjezd a obsazení prázdného trůnu	17
2) Jindřich z Lipé a král Ladislav.....	20
3) Jindřich z Lipé a Jiří z Poděbrad	23
3.1 Po korunovaci Jiřího z Poděbrad	24
3.3 Narůstající neklid	28
3.4 Vystoupení opozice proti Jiřímu.....	30
3.5 Válka s Korvínem a epilog	32
IV Majetkové zisky a přesuny	35
1447-1453.....	35
1453-1457.....	36
1458-1471.....	36
Další možné majetky.....	37
VI Závěr	39
VII Literatura a prameny	41
1) Literatura a prameny.....	41
2) Použité zkratky	45
Přílohy	46
Příloha 1 - Soudní spory.....	46

I Úvod

1) Úvodem

Poněkud opomíjenou osobností poděbradské doby je Jindřich VIII. z Lipé. Tento moravský šlechtic pocházející z důležitého šlechtického rodu nedosáhl sice významu svého prapředka a jmenovce Jindřicha I. z Lipé, přesto byl však důležitou osobností a velmi důležitým podporovatelem Jiřího z Poděbrad a jedním z jeho klíčových spolupracovníků. O jeho významu vypovídá i fakt, že zastával post moravského hejtmana. Ačkoli se jeho jméno poměrně pravidelně vyskytuje v přehledových pracích poděbradské doby, chybí, kromě článku od Heinricha Brunnera vydaném v *Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens* práce, ve které by o něm bylo pojednáno samostatně.

Tato práce se zaměřuje na přiblížení Jindřicha VIII. z Lipé. Cílem je kombinací informací z diplomatických materiálů, nemnohých zmínek z kronik a literatury o poděbradské době vytvořit, pokud možno ucelený výklad o životě Jindřicha VIII. z Lipé nebo přinejmenším jeho nejvýznamnějších okamžiků a prozkoumat jeho roli v událostech doby.

Považoval jsem za vhodné na začátku alespoň stručně uvést rod pánů z Lipé a stručně představit některé z Jindřichových předků. Taktéž jsem zařadil nastínění stavu v českém království po husitských válkách kvůli kontextu. Hlavní část je věnována popisu událostí doby poděbradské s důrazem na roli Jindřicha z Lipé v těchto událostech.

Text jsem se rozhodl rozčlenit do oddílů podle vládnoucích panovníků. Toto rozdělení se mi jeví jako nejlogičtější a dává práci poměrně jasnou strukturu. Majetkové zisky a transakce jsem od ostatního textu oddělil a pojednal v samostatné kapitole. K práci je také přiložen stručný souhrn vybraných Jindřichových soudních sporů u zemského soudu.

2) Dosavadní výzkum a literatura k tématu

Jedná se o přehled pouze té nejrelevantnější literatury k tématu.

Systematicky se celému rodu, a tím pádem i Jindřichovi VIII. z Lipé, věnoval pouze Heinrich Brunner v rámci série studií *Die Herren von Lippa*¹ vydaných na pokračování v několika číslech *Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens* mezi lety 1908–1911. Jedná se o nejobsáhlejší souhrnnou práci o dějinách Pánů z Lipé, která mapuje celou historii rodu od mýtických počátků až po rok 1680. Jindřicha z Lipé považuje Brunner za významnou osobu jednak mezi moravskými šlechtici a jednak ve vztahu k Jiřímu z Poděbrad, jehož byl důležitým podporovatelem. Článek se věnuje jak záležitostem důležitým pro Jindřicha, tak důležitým pro celé království. Je patrná jistá snaha o barvitost líčení. Poměrně často však čerpá z *Mars Moravicus* Tomáše Pěšiny z Čechorodu, což by mohlo být trochu problematické, pokud jde o spolehlivost informací.

Mnoho informací k Jindřichovi z Lipé obsahuje také *Věk Poděbradský*² Rudolfa Urbánka (III. díl tzv. Laichterovy řady Českých dějin.) vydaný ve třech knihách. Poněkud nepraktické je, že jsou informace rozesety napříč tímto rozsáhlým dílem a vesměs se jedná pouze o poznámky pod čarou. Přesto tato několikadílná monografie nabízí bohatou zásobu informací nejen k Jindřichovi, ale i k rodu pánů z Lipé obecně.

Další práci, ze které jsem čerpal, byť se nevztahuje přímo ke zkoumanému období, byla diplomová práce Petra Vítámváse: *Rod pánů z Lipé ve 14. století*.³ Nejvíce pozornosti je zde věnováno Jindřichovi I. z Lipé. Jedná se ovšem o velmi rozsáhlou práci obsahující mimo jiné odkazy na další prameny a literaturu podstatné pro další výzkum tohoto rodu.

Relevantní k dějinám rodu z Lipé je taktéž série článků Adolfa Turka, *Manové nejvyššího maršálka*⁴, vydaná ve Vlastivědném sborníku moravském. Vzhledem k tomu, že titul

¹ BRUNNER, Heinrich: *Die Herren von Lippa*. *Zeitschrift des deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens* 14, 1910, s. 115-146; 309-336.

² URBÁNEK, Rudolf: *České dějiny*. Dílu III. část 2 *Věk poděbradský II*. Praha 1918.

URBÁNEK, Rudolf: *České dějiny*. Dílu III. část 3. *Věk poděbradský III*. Praha 1930.

URBÁNEK, Rudolf: *České dějiny*. Dílu III. část 4. *Věk poděbradský IV*. Čechy za kralování Jiříka z Poděbrad 1460-1464. Praha 1962.

³ VÍTÁMVÁS, Petr: *Rod pánů z Lipé ve 14. století*. Magisterská diplomová práce FF MU Brno. Brno 1998.

⁴ TUREK, Adolf: *Manové nejvyššího maršálka*. In: *Vlastivědný věstník moravský*, 6, 1951, s. 108–115; 163-171; 129-139.

TUREK, Adolf: *Manové nejvyššího maršálka*. In: *Vlastivědný věstník moravský*, 7, 1952, s. 9-16; 1-8; 17-24.

TUREK, Adolf: *Manové nejvyššího maršálka*. In: *Vlastivědný věstník moravský*, 8, 1953, s. 17-24; 37-45.

nejvyššího maršálka byl pro rod pánů z Lipé dědičný, jedná se v podsadě o práci mapující i jejich dějiny.

František Palacký zmiňuje Jindřicha ve čtvrtém díle ⁵své klasické syntézy *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě* jen velmi sporadicky, ale stále se zde objevuje několik důležitých momentů, veskrze se ovšem jedná o stejné události, které lze najít detailněji popsané v Urbánkově *Věku poděbradském*.

K majetkům, které Jindřich získal je cenným zdrojem informací *Historický místopis země Moravsko-slezské* ⁶ od Ladislava Hosáka. Podává kvalitní přehled majetků, které Jindřich získal a obsahuje i některé další užitečné informace vztahujících se k těmto lokalitám, ale i k rodu pánů z Lipé.

Krátké shrnutí Jindřichova života se nabízí také v knize *Moravský Krumlov ve svých osudech*.⁷ Některé novější publikace zaměřující se na poděbradskou dobu, například VI. díl řady *Velké dějiny zemí koruny české*⁸ Petra Čorneje a Mileny Bartlové, Jindřicha z Lipé několikrát zmíní. Většinou se ale jedná skutečně spíše o zmínky podobně jako v kolektivní publikacích *Poděbradská éra v zemích české Koruny*⁹ a *Husitské století*.¹⁰ Kniha Husitské století obsahuje pár informací k rodu pánů z Lipé, ne však přímo k Jindřichovi.

3) Prameny

K získání informací o Jindřichovi jsem využil diplomatické a narativní prameny. Více informací nabízí prameny diplomatické, neboť v narativních pramenech Jindřich příliš významnou stopu nezanechal. Nyní nejprve stručný přehled nejdůležitějších diplomatických pramenů, ve kterých je Jindřichova stopa větší. Poté jsou představeny i prameny narativní, které obsahují méně informací. Nejedná se o zcela vyčerpávající přehled všech pramenů k Jindřichovi VIII. z Lipé, ale spíše pramenů vztahujících se k této práci. Musím upozornit, že s prameny v latinském jazyce nejsem schopný příliš zacházet a pokud jsem jich využil, tak jen

⁵ PALACKÝ, František: *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*. Díl čtvrtý. Praha 1939.

⁶ HOSÁK, Ladislav: *Historický místopis země Moravsko-slezské*. Praha 2004.

⁷ BRŮČKOVÁ, Marie (ed.) *Moravský Krumlov ve svých osudech*. Brno, 2009.

⁸ ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek VI. 1437-1526*. Praha 2007.

⁹ ŠANDERA, Martin – BERAN, Zdeněk a kol.: *Poděbradská éra v zemích české koruny*. Praha 2016.

¹⁰ CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel a kol.: *Husitské století*. Praha 2014.

tam, kde se buď nenabízela lepší alternativa, nebo třeba jen pro lehké doplnění informací dohledatelných i v překladu, případně jiné práci.

Nejvíce pramenů diplomatické povahy vztahujících se k Jindřichovi z Lipé přinášejí půhonné knihy zemského soudu, především brněnské, ale také olomoucké, vydané v rámci řady *Libri citationum et sententiarum*¹¹ Vincencem Brandlem. Jedná se již o starší edici z roku 1881. Moravské zemské desky – *Olomoucká cůda*¹² a především *Brněnská cůda*¹³ nabízejí informace o poměrně velkém množství panství a majetků které Jindřich získal. Opomenout nelze samozřejmě ani edici pramenů *Archiv český*¹⁴ a to především druhý, čtvrtý a pátý díl. Dále pak například díl desátý. Jedná se o sbírku pramenů všeho druhu, obsahující jak úřední zápisy a akta, listiny, tak i korespondenci. Část pramenů k Jindřichovi je také v *Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens im Zeitalter Georg's von Podiebrad*¹⁵ editovaná Františkem Palackým, která je součástí řady *Fontes rerum austriacarum*. Též další svazek ze stejné řady: *Urkunden, Briefe und Actenstücke zur Geschichte der habsburgischen Fürsten 1443-1473*, editovaný Josefem Chmelem, nabízí několik listin vztahujících se k Jindřichovi. Další informace lze získat také z již z o něco modernějších edic pramenů: Neumannovy *Nové prameny k dějinám husitství na Moravě*¹⁶ – Jedná se o sbírku listin a aktového materiálu vztahujících se k husitskému období. Je zde k nalezení především několik zpráv, které si Jindřich vyměnil s olomouckými měšťany. Jedná se ovšem o značně nespolehlivou edici, která obsahuje množství chyb. Velmi obsáhlý je katalog listin *Archiv koruny české 6*.¹⁷

V narativních pramenech Jindřich z Lipé příliš prostoru nedostává. Některé kroniky ho nicméně zmiňují. Kronikou, která k osobě Jindřicha z Lipé obsahuje patrně nejvíce informací je *Mars Moravicus*¹⁸ Tomáše Pěšiny z Čechorodu. Jedná se o Kroniku vycházející také z již

¹¹ BRANDL, Vincenc (ed.): *Libri citationum et sententiarum, seu, Knihy půhonné a nálezové. Tomus IV. par altera*. Olomoucké půhony. Brno 1888.

BRANDL, Vincenc (ed.): *Libri citationum et sententiarum, seu Knihy půhonné a nálezové. Tomus IV. par prior*. Brněnské půhony. Brno 1888.

¹² CHYTIL, Josef (ed): *Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren: Text der Olmützer Cuda*. Brno 1856.

¹³ CHYTIL J., CHLUMECKÝ P., DEMUTH, K. (eds.): *Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren (1348–1466). Brünner Cuda*. Brn 1850.

¹⁴ PALACKÝ, František (ed.): *Archiv český čili písemné památky české i moravské*. Díl druhý. Praha 1842.

PALACKÝ, František (ed.): *Archiv český čili písemné památky české i moravské*. Díl čtvrtý. Praha 1846.

PALACKÝ, František (ed.): *Archiv český čili písemné památky české i moravské*. Díl pátý. Praha 1862.

KALOUSEK, Josef (ed.): *Archiv český čili písemné památky české i moravské*. Díl X. Praha 1890.

¹⁵ PALACKÝ, František (ed.): *Fontes Rerum Astriacarum. Diplomata et acta. XX Band. Urkundliche beitragez ur geschicht Bohmens und seiner nachlander im Zeitalter Georgs von podiebrad*. Wien 1860.

¹⁶ NEUMAN, Augustin (ed.): *Nové prameny k dějinám husitství na Moravě*. Olomouc 1930.

¹⁷ HAAS, Antonín (ed.): *Archiv koruny české 6. Katalog listin z let 1438-1526*. Praha 1958.

¹⁸ Z ČECHORODU, Pěšina, Tomáš: *Mars Moravicus*. Praha, 1677.

nedochovaných pramenů, mimo jiné právě i archivu pánů z Lipé. Není bohužel považována za příliš věrohodnou, protože upřednostňuje epičnost vyprávění před hodnověrností pramenů. Vznikla v období baroka a jednou ze snah autora bylo poněkud omluvit husitství, především příznivěji vykreslit osobu Jiřího z Poděbrad.¹⁹ Není také k dispozici v českém překladu, ani v žádné moderní kritické edici. Méně se Jindřichovi již věnuje Ebendorfer z Haselbachu v *Chronica Austriae*²⁰. Autorem je Thomas Ebendorfer rakouský teolog a kronikář. Zastupoval univerzitu na basilejském koncilu a byl též rádcem císaře Fridricha III.²¹ Kronika obsahuje vlastně jen dvě zmínky o Jindřichovi z Lipé – jednou v souvislosti s cestou Ladislava Pohrobka do Vídně, a podruhé s jeho boji v rakouském příhraničí. V souvislosti s korunovací Jiřího z Poděbrad je zmíněn také v *Geschichte der Stadt Breslau*²² Petera Eschenloera. Jinak se v této kronice neobjevuje. Jedná se o kroniku napsanou vratislavským měšťanem, a tudíž se dá očekávat zaměření proti Jiřímu z Poděbrad, jehož byl Jindřich z Lipé blízkým podporovatelem. Okrajově se Jindřich objevuje také v *Historiae Polonicae: libri XII.* polského kronikáře Jana Długosze²³. Staré letopisy české, pokud se mi podařilo zjistit, informace k Jindřichovi z Lipé takřka neobsahují. Jedinou výjimkou je Letopis Křižovnický²⁴, kde je Jindřich zmíněn, ale pouze nepřímo, jako Viktorinův švagr na Krumlově.

¹⁹ VÁLKA, Josef: *Pěšinův Mars Moravicus jako pramen a jako literatura k dějinám husitství*. In: Drda, Miloš (ed.): *Husitský tábor. Sborník muzea revolučního hnutí, č.4. Tábor 1981*, s. 170-173.

²⁰ EBENDORFER, Thomas: *Chronica Austriae*. Ed. Alphons Lhotsky. MGH SRG. Mnichov 1993.

²¹ STOLBERG-Wernigerode, Otto: *Neue deutsche Biographie*, Bd.4. Berlin, 1959.

²² ESCHENLOER, Peter: *Geschichte der Stadt Breslau*. Ed. Roth, Gunhild. Quellen und Darstellungen zur schlesischen Geschichte 29. Münster 2003.

²³ DŁUGOSZ, Jan: *Historiae Polonicae: libri XII.* Ed. Żegota, Pauli. Joannis Długosz senioris canonici Cracoviensis Opera omnia. Cracoviae 1873.

²⁴ *Staré letopisy české, z rukopisu Křižovnického*. Eds. F. Šimek, M. Kaňák. Praha, 1959.

II Páni z Lipé a doba poděbradská

1) Rod pánů z Lipé

„Rod pánů z Lipé patřil k nejvýznamnějším šlechtickým rodům nejen na Moravě, ale v celém českém království. Zastávali, do jejich náhlého pádu v roce 1620, po staletí úřad nejvyššího maršálka království českého, který byl v jejich dědičném držení. Pět z nich bylo nejvyššími správci na Moravě a tři v Čechách.“²⁵

Rod pánů z Lipé vzešel z rozrodu starého rodu Ronovců. Prvním doloženým Ronovcem je Smil Světlík, oblíbenec Přemysla Otakara I, objevující se kolem roku 1188. Důležitým rodovým územím se stalo Žitavsko. Po polovině 13. století se rod Ronovců rozdělil do několika větví²⁶: Lichtenburkové, páni z Dubé, Pirkštejna, Lichtenburku, Ronova a Náchoda a Klinštejna.²⁷ Společným znakem byl erb – dvě zkřížené ostrve na zlatém štítě.²⁸

„Podle převažujícího názoru dalších odborníků (Sedláček, Šimák, Augusta, Urban...) byl zakladatelem rodu ChvaI...1253-1263, který byl snad zakladatelem hradu Lipé.“²⁹

Nejnámějším a nejvlivnějším členem rodu byl Jindřich I. z Lipé, který se stal nejmocnějším mužem v království za vlády Jana Lucemburského. Byl předním představitelem české šlechty.³⁰ Díky němu se také základna rodových držav přesunula z Čech na Moravu, kolem roku 1319. Pro svůj rod získal dědičně titul nejvyššího maršálka.³¹ Byť významu Jindřicha I. z Lipé už žádný z jeho potomků nedosáhl, zůstávali Páni z Lipé velmi významní a dosáhli mnoha úspěchů. Časem se ovšem prohlubují finanční těžkosti rodu. Úpadek bývá připisován Čenkovi z Lipé, ten prý v Polském zajetí (1345) přivykl rozmařilému životu a rozhazoval rodinné jmění³².

Význam rodu potvrzovalo dědičné držení úřadu nejvyššího maršálka království českého. Ačkoli se tento úřad stal postupně spíše symbolickým (zabýval se soudy o čest), náležel k nejvyšším zemským úřadům. Maršálovým úkolem dříve pravděpodobně často bývalo

²⁵ BRUNNER, Heinrich: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 12, 1908, s. 395-432.

²⁶ URBAN, Jan: *Lichtenburkové. Dějiny jednoho rodu*. Praha 2003, *Počátky Ronovců*, s. 12-23.

²⁷ VÍTÁMVÁS, Petr: *Rod pánů z Lipé ve 14. století*. Magisterská diplomová práce FF MU Brno, Brno 1998.

²⁸ BRUNNER: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift 12, 1908, s. 395-432.

²⁹ VÍTÁMVÁS, Petr: *Rod pánů z Lipé ve 14. století*. Magisterská diplomová práce FF MU Brno, Brno 1998.

³⁰ SOVADINA, Miloslav: *Jindřich z Lipé. zvláštní otisk z Časopisu Matice moravské*. Brno 2005.

³¹ VÍTÁMVÁS: *Rod pánů z Lipé*, s. 38.

³² Tamtéž.

doprovázení krále na válečných taženích.³³ Proto je rod z Lipé jedním z rodů, které si budovaly své manské soustavy a udělovaly léna nižším šlechticům. Měli zřejmě rozsáhlou lenní soustavu už na svých původních panstvích v severních Čechách. Díky tomu se mohli spoléhat na značnou vojenskou sílu, což podstatně zvyšovalo jejich vliv.³⁴ Služba jejich manů měla pravděpodobně skutečně vojenský charakter. Jednalo se také o jednu z největších manských soustav tohoto typu na našem území.³⁵ Jistým Negativem tohoto systému byla jeho případná nákladnost. Petr Vítámvás v ní vidí potencionální příčinu k finančního úpadku rodu z Lipé a rozprodání velké části rodinných majetků, protože především v dobách míru bylo vydržování manů náročné³⁶ Není ovšem jisté, zda tomu tak bylo, neboť manové dostávali od pánů z Lipé poměrně malá panství a zřejmě žádné finanční prostředky, soudě podle toho, že sami byli značně chudí.³⁷ Důležité postavení v rámci majetku pánů z Lipé měla především lenní soustava na moravskokrumlovsku. Krumlov byl Jindřich III. kvůli své tíživé situaci nucen prodat pánům z Kravař. Za téhož Jindřicha je r. 1379 doložen nákup hradu Templštejna, který nahradil Moravský Krumlov jako hlavní sídlo pánů z Lipé a jejich manského soudu na dalšího půl století.³⁸ Dlouhodobě rod podnikal výpady do Rakouska. Zmínky o bojích členů rodu s Rakušany se táhnou staletími. Například v roce 1399 se takového nájezdu účastnil Hanuš z Lipé³⁹, a ještě před tím, v roce 1332 vedl údajně Jindřich II. z Lipé nájezd na rakouské území.⁴⁰ A rovněž Jindřich VIII. z Lipé byl na podobných výpravách účasten, jak ještě bude vidět dále.

1.1 Páni z Lipé v patnáctém století

V patnáctém století je pro pány z Lipé významný příklon k husitství a též dlouhotrvající spory s Rakouskem a nájezdy sem. Přetrvávajícím problémem je rovněž zadlužení. V době zápasu mezi panskou jednotou a králem Václavem IV se po jistém váhání přiklání na stranu královu.

³³ TUREK, Adolf: *Manové nejvyššího maršálka*. In: *Vlastivědný věstník moravský*, 6, 1951, s. 108–115.

³⁴ VÍTÁMVÁS: *Rod pánů z Lipé*, s. 37.

³⁵ TUREK: *Manové nejvyššího maršálka*, s. 111.

³⁶ VÍTÁMVÁS: *Rod pánů z Lipé*, s. 37.

³⁷ TUREK, Adolf: *Manové nejvyššího maršálka, pokračování*. In: *Vlastivědný věstník moravský*, 6, 1951, s. 129–139.

³⁸ VÍTÁMVÁS: *Rod pánů z Lipé*, s. 47.

³⁹ BRUNNER, Heinrich: *Die Herren von Lippe*. *Zeitschrift des deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens* 14, 1910, s. 115–146.

⁴⁰ VÍTÁMVÁS: *Rod pánů z Lipé*, Část IV. Oddíl *Páni z Lipé v českých dějinách*.

V roce 1399 se účastnil se svým otcem a dalšími moravskými šlechtici nájezdu do Rakouska⁴¹. Páni z Lipé stojí na straně husitů, Jindřich VII. z Lipé je jedním z pánů, kteří přiložili pečeť 2. září 1415 na stížný list proti upálení mistra Jana Husa. Již v této době se projevují problémy s dluhy. Překvapivě se ale zdá, že stojí na straně Zikmunda při útoku na Prahu v roce 1420⁴². Později jsou ale opět na husitské straně a staví se nepřátelsky vůči Albrechtu Habsburskému⁴³. Stálé finanční problémy se projevují také za Jindřichova strýce, Pertolda III., jehož věřitelem byl Jan z Cimburka a Tovačova, pozdější zemský správce na Moravě.⁴⁴ Páni z Lipé stále vytrvale válčili s Rakušany, a to především kvůli dluhům Albrechta habsburského.⁴⁵ Zřejmě kvůli svým vlastním dluhům učiní v závěti Pertold spoluvlastníkem majetku,⁴⁶ kromě svého synovce Jindřicha ještě rodinného přítele Jiřího z Kravař. V roce 1451, kdy Pertold III. umírá, Jindřich VIII. z Lipé zdědí Moravský Krumlov, titul nejvyššího maršálka, ale také dluhy.⁴⁷

2) Doba poděbradská

Období českých dějin, jehož počátek se klade většinou do roku 1437 a konec zhruba do roku 1490⁴⁸, je nazýváno podle jeho nejvýraznější osobnosti, Jindřichova přítele a později i tchána, Jiřího z Poděbrad. Spojení s tímto mocným šlechticem, který byl dlouholetým správcem a poté dokonce králem českého království, bylo pro Jindřicha z Lipé velmi důležité. Počátek této doby se nesl ve znaku stále neuspořádaných poměrů způsobených husitskými válkami a interregnem, ve kterém několik stran zápasilo o převahu. Byly to poměrně nejisté časy, a i celistvost zemí koruny české byla ohrožena. Základní instituce, jako byl především zemský soud, stále příliš nefungovaly, k tomu se přidávaly problémy jako byla vysoká kriminalita a slabá měna. Zvláště pohraniční oblasti byly centry neklidu a místy častých konfliktů. Šlo především o česko-bavorské, česko-hornoluzické, česko-slezské pomezí a moravsko-rakousko-uherské pohraničí.⁴⁹

⁴¹ BRUNNER: *Die Herren von Lippe*. Zeitschrift 14, 1910, s. 116.

⁴² Tamtéž, s. 136.

⁴³ Tamtéž, s. 136.

⁴⁴ Tamtéž, s. 138.

⁴⁵ VÁLKA, Josef: *Dějiny Moravy. Díl první. Středověká Morava*. Brno 1991.

⁴⁶ Více viz.: HASS (ed.): *Archiv Koruny české 6. Katalog listin z let 1438-1526*, s. 43, č. 35.

⁴⁷ BRUNNER: *Die Herren von Lippe*. Zeitschrift 14 1910, s. 309-336.

⁴⁸ ŠANDERA, Martin – BERAN, Zdeněk a kol.: *Poděbradská éra v zemích české koruny*. Praha 2016, s. 8.

⁴⁹ CERMANOVÁ, Pavlína – NOVOTNÝ, Robert – SOUKUP, Pavel a kol.: *Husitské století*. Praha 2014, s. 555.

Též: ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek VI., 1437-1526*. Praha 2007, s. 80.

Dva pro dané období v českých zemích důležité jevy, které spolu poměrně úzce souvisely, byly: silná emancipace šlechty a stavů a k tomu rozštěpení církve na katolickou a utrakvistickou (husitskou). Stále vyšší podíl šlechty na rozhodování, a prosazování stavovství byly jevy v té době společné i pro některá další království, ve střední Evropě.⁵⁰ V Uhersku, kde byl nejprve správcem zvolen Jan Hunyadi a poté byl jeho syn Matyáš prohlášen šlechtou za krále, v Rakousku se šlechta zase postavila císaři Fridrichovi III., který země spravoval jako poručník, aby prosadila svého krále.⁵¹ V Čechách této emancipaci výrazně napomohly husitské války. Šlechta rozhodně měla své důvody cítit se po válkách silná, stačí se podívat, jak se přeskupil majetek: „*Před začátkem husitských válek vlastnila šlechta 49 procent hradů. V roce 1478 už 62 procent hradů.*“⁵² Zároveň narůstají neshody mezi stavy, tím jak se městský stav a nižší šlechta snažily domoci rovnějších práv na zemských sněmech⁵³. Díky měnícímu se životnímu stylu šlechty (Zvyšuje se například trend stěhování šlechty do měst.), se města cítí ohrožena zasahováním do svých tradičních zájmových sfér⁵⁴.

České království bylo též rozdělené již řadu let trvajícím církevním rozkošem a celá křehká rovnováha mezi utrakvisty a katolíky závisela na basilejských kompaktátech, která utrakvistům zaručovala legalitu jejich vyznání. Největší starost husitské strany tedy byla právě o zachování a dodržování kompaktát. Katolická strana si zase brala za cíl kompaktáta zpochybňovat. Úzce s tím souvisela ještě druhá věc, kterou husité po celé období neúspěšně prosazovali, a tou bylo jmenování voleného arcibiskupa Jana Rokycany arcibiskupem pražským, což papež odmítal připustit jako nekanonickou volbu⁵⁵.

2.1 Morava v době poděbradské

Situace na Moravě byla oproti českému prostředí v řadě věcí specifická. Byla zde sice převaha utrakvistů, ale zároveň také silná pozice katolické církve. Nedošlo totiž k tak rozsáhlému rozkladu církevní organizace jako v Čechách, kde z církevního majetku zbyla jen nepatrná část. Celistvost si zachovalo především značně rozsáhlé Olomoucké arcibiskupství.⁵⁶

⁵⁰ VÁLKA.: *Středověká Morava*, s. 150-154.

⁵¹ ČORNEJ – BARTLOVÁ: *Velké dějiny země Koruny české. Hlava II. Kapitola III Mezihra*, s. 111.

⁵² CERMANOVÁ – NOVOTNÝ – SOUKUP a kol.: *Husitské století*, s. 312.

⁵³ Tamtéž, *Stavovství*, s. 635-651.

⁵⁴ VÁLKA.: *Středověká Morava*, s. 118-119.

⁵⁵ KUTHAN, Jiří: *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců. Díl druhý. Města, církev, korunní země*. Praha 2013, *Církev v království dvojího lidu*, s. 465-468.

⁵⁶ Tamtéž

Zároveň však bylo husitství natolik rozšířené, že neexistovala téměř žádná čistě katolická nebo čistě husitská území⁵⁷. Nejmarkantnější výjimku představovala čtyři velká královská města – Brno, Olomouc, Jihlava a Znojmo, která byla katolická. Husitská šlechta byla v převaze nad šlechtou katolickou, ačkoli pouze mírně.⁵⁸ Dokonce ani toto rozdělení neznamenal příliš vyhocenou konfliktní situaci. Převažovala snaha o prosazení společných stavovských zájmů nad náboženským vyznáním.⁵⁹ Proto byla moravská šlechta schopna vystupovat velmi jednotně a snažit se prosazovat zemské zájmy. K předním moravským šlechtickým rodům patřili např. páni z Kunštátu, páni z Lipé, Tovačovští z Cimburka, Tovačovští z Jičina, páni z Kravař (v této době upadající), významní jsou též Lichtenburkové, Pernštejnové, Lichtenštejnové... dále například Křižanova, Pirkenštejna, Deblína...⁶⁰

Navíc na Moravě sílilo zemské sebevědomí.⁶¹ Kromě toho stojí za zmínku, že území Moravy též nebylo tak docela jednotné. Již Karel IV. rozdělil Moravské území na tři části: Moravské markrabství, opavské vévodství na severu a olomoucké biskupství, s državami po celé Moravě,⁶² Všechny tři části sice nadále tvořily jeden celek a považovaly se v podstatě za jednu zemi, přece jen byla ale jednotnost narušena (silně se to projevilo u Opavska)⁶³. V zemi také stále není klid, přetrvávají především konflikty s Rakouskem, a to i po uzavření příměří (Olomoucká smlouva). Například v roce 1459 dojde k přepadení obchodníků ze Znojma. Moravští páni zase napadají rakouské obchodníky na jihu Moravy.⁶⁴

⁵⁷ CERMANOVÁ – NOVOTNÝ – SOUKUP a kol.: *Husitské století*, s. 213.

⁵⁸ ČORNEJ – BARTLOVÁ: *Velké dějiny zemí Koruny české. Hlava II, Kapitola III: Mezihra*.

⁵⁹ VÁLKA: *Středověká Morava*, s. 186.

⁶⁰ URBÁNEK: *Věk Poděbradský IV*, s. 124. Též: VÁLKA: *Středověká Morava*, s. 157.

⁶¹ ČORNEJ – BARTLOVÁ: *Velké dějiny*, s. 137-138.

⁶² CERMANOVÁ – NOVOTNÝ – SOUKUP a kol.: *Husitské století*, s. 189.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ URBÁNEK: *Věk poděbradský IV*, s. 172-173.

III Život Jindřicha VIII. z Lipé

(1446-1473⁶⁵)

1) Jindřich z Lipé během interregna

První zmínka o Jindřichovi VIII. z Lipé pochází z října 1446, kdy ho jeho příbuzná Kateřina, spolu s jeho strýcem Pertoldem, uznala dědicem 2000 zlatých. Znovu se objevuje v roce 1447, kdy spolu s Pertoldem koupili Moravský Krumlov⁶⁶. Tak jako ostatní členové jeho rodu, také Jindřich byl husitou⁶⁷. Brzy po smrti svého strýce Pertolda, v roce 1451, zdědí titul nejvyššího maršálka, taktéž ale jeho nesplacené dluhy⁶⁸. Zprvu se v pramenech často objevuje právě s Pertoldem, ačkoli jsou v pramenech několikrát nazýváni „bratřenci“, je Pertold ve skutečnosti Jindřichovým strýcem.⁶⁹

Znovunabytí Moravského Krumlova v roce 1447 bylo velmi důležité. Zůstal až do roku 1620 hlavním sídlem pánů z Lipé.⁷⁰ Jednalo se o starý rodový majetek, který ale na dlouhou dobu skončil mimo vlastnictví pánů z Lipé, neboť jej Jindřichův předek Čeněk byl v roce 1368 nucen odprodat pánům z Kravař.⁷¹ Po vymření krumlovské větve pánů z Kravař nabytí panství Jan z Cimburka, který roku 1447 Pertoldovi a Jindřichovi⁷² hrad a město Krumlov intabuloval. Spolu s ním také řadu menších přidružených území.⁷³ Některá z práv, která Jan z Cimburka pánům z Lipého zapíše, ovšem vyvolají nesouhlas církve, konkrétně bratra Bennesia Claucigera. Jedná se především o desátek z vinic.⁷⁴ Krumlov Jindřich vlastnil do roku 1451 společně s Pertoldem⁷⁵. V polovině 15. st. zde byl obnoven augustiniánský klášter, ve kterém v roce 1464 působil převor Jan. Kolem roku 1500 však tento klášter zanikl.⁷⁶ Tato informace je

⁶⁵ BRUNNER: *Die Herren von Lippa. Zeitschrift* 14, 1910, s. 309. - Jedná se o data, kdy se Jindřich poprvé a naposledy objevuje v pramenech, nikoli data narození a úmrtí.

⁶⁶ Tamtéž, s. 309.

⁶⁷ URBÁNEK: *Věk poděbradský III*, s. 278.

⁶⁸ BRUNNER: *Die Herren von Lippa. Zeitschrift* 14, 1910, s. 309.

⁶⁹ BRUNNER: *Die Herren von Lippa. Zeitschrift* 14, 1910 s. 143: „*Bratranec znamenalo v 15. století Neffe – synovec.*“

Toto potvrzuje i slovník staré češtiny: BĚLIČ, J. – KAMIŠ, A. – KUČERA, K., *Malý staročeský slovník*. Praha, 1979.

⁷⁰ BRUNNER, *Die Herren von Lippa. Zeitschrift* 14, 1910, s. 142.

⁷¹ TUREK: *Manové nejvyššího maršálka*, s. 112.

⁷² Označuje je právě jako „bratrance“, což Brunner vyvrací, jak je řečeno v poznámce 69.

⁷³ HOSÁK, Ladislav: *Historický místopis země Moravsko-slezské*, s.114. Praha 2004.

⁷⁴ MZD Brno 1, zápis 778.

⁷⁵ BRUNNER: *Die Herren von Lippa. Zeitung* 14, 1910, s.309.

⁷⁶ HOSÁK: *Historický místopis země moravskoslezské*. s. 114.

poněkud zarážející vzhledem k tomu, že byl Jindřich utrakvista. Krumlov byl nadále rozvíjen Jindřichovými potomky – v roce 1480 sídlil na Krumlově Jindřichův syn Pertold.⁷⁷ Kolem roku 1500 pak Pertoldův syn Jindřich, který je spojen s první velkou přestavbou Krumlovského zámku.⁷⁸ Nyní je ale třeba vrátit se kousek zpět, a více přiblížit situaci, aby bylo možné posoudit další události v Jindřichově životě.

Jak již bylo řečeno, husitské války sice skončily, klid v českém království ale zdaleka nenastal. Bylo třeba obsadit trůn. Soupeřily spolu čtyři uskupení⁷⁹: tři husitské bloky, vymezují se podle radikálnosti, a katolická strana, zastupovaná především Oldřichem z Rožmberka⁸⁰. Každá ze stran má vlastní představu o tom, kdo by měl být králem. Ladislav Pohrobek, který měl na trůn dědický nárok, se narodil 22. února 1440. Šlechtě se ale jevilo jako lepší možnost krále zvolit. Týká se to zvláště Čechů. Většina Slezska, Horní Lužice, stejně tak moravští stavová dědická práva Ladislava Pohrobka uznávaly. Oldřich z Rožmberka, pravděpodobně nejmocnější český šlechtic, prosazuje římského krále Fridricha III.⁸¹ Žádná ze stran neměla jasnou převahu, proto se udržovalo napjaté příměří.

Velmi vlivnou stranou byl svaz východočeských landfrýdů pana Hynce Ptáčka z Pirkštejna⁸². Jednalo se o husitský svaz, který byl střední cestou mezi konzervativní husitskou stranou, vedenou Menhartem z Hradce, a radikálním Tábořským svazem⁸³. V tomto seskupení začínal svoji politickou kariéru Jiří z Poděbrad, který velmi výrazně ovlivnil život Jindřicha z Lipé. Jeho součástí byl taktéž již několikrát zmíněný Pertold z Lipé⁸⁴. Stojí za to připomenout, že rody pánů z Lipé a pánů z Pirkenštejna byly příbuzné.⁸⁵ Ptáčkova strana byla pevně sjednocena na cíli prosadit voleného arcibiskupa Rokycanu⁸⁶. Po smrti pana Ptáčka se novým vůdcem uskupení stal Jiří z Poděbrad, který je roce 1448 svými podporovateli ustanoven zemským správcem⁸⁷, čímž se mu ale naskytne možnost zásadně ovlivňovat situaci ve svůj prospěch. Členem Poděbradovy jednoty byl taktéž Jindřich z Lipé⁸⁸.

⁷⁷ Tamtéž, s. 114.

⁷⁸ BRÜCKOVÁ, Marie (ed.) *Moravský Krumlov ve svých osudech*. Brno, 2009, s. 81.

⁷⁹ Podle P. Čorneje spíše tři. Katolickou a konzervativní stranu počítá dohromady. In: CERMANOVÁ – NOVOTNÝ – SOUKUP a kol.: *Husitské století*, s. 312.

⁸⁰ PALACKÝ, František: *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*. Díl čtvrtý. Praha 1939, s. 29-30.

⁸¹ Tamtéž, s. 66-67.

⁸² ČORNEJ – BARTLOVÁ: *Velké dějiny zemí Koruny české*, s. 62.

⁸³ CERMANOVÁ – NOVOTNÝ – SOUKUP a kol.: *Husitské století*, s. 553.

⁸⁴ PALACKÝ, František: *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*. Díl čtvrtý. Praha 1939, *Článek I*, s. 7-27.

⁸⁵ URBAN: *Lichtenburkové*, s. 8.

⁸⁶ ČORNEJ – BARTLOVÁ: *Velké dějiny zemí koruny české*, s. 85.

⁸⁷ CERMANOVÁ – NOVOTNÝ – SOUKUP a kol.: *Husitské století*, s. 557.

⁸⁸ URBÁNEK: *Věk poděbradský II*, s. 377.

Jiřího akce, v čele s obsazením Prahy roku 1448⁸⁹ a zjetím Menharta z Hradce, vůdčí osobnosti konzervativního proudu, vedou k ustanovení opoziční strany pod vedením Oldřicha z Rožmberka – Strakonické jednoty (8 února 1449). Jejimi členy byli přední katoličtí páni převážně z jihu a jihozápadu země, například: Oldřich z Hradce, Hynek Krušina ze Švamberka, Jan z Lobkovic... Zvyšující se napětí nakonec vedlo až k vojenskému střetu. Ani jedna ze stran nebyla schopna získat převahu (obě používají stejnou taktiku)⁹⁰. Na Moravě bylo bojům údajně předejito za výrazného přispění Jindřicha z Lipé, který spolu s Janem z Tovačova a dalšími pány (Ctiborem z Landštejna, Vokem ze Sovince...) zformoval v Brně celozemský landfrýd.⁹¹ Pokud by někdo mír porušil, byl by zbaven svých zboží a pozemků anebo vyhnán ze země.⁹²

1.1 Jihlavský sjezd a obsazení prázdného trůnu

Konflikt pro Oldřicha a jeho stranu vítězstvím neskončil, a tak byly obě strany nakonec nuceny jednat na Jihlavském sjezdu 4. srpna 1449. Moravští páni se sněmu nemohli účastnit, protože museli řešit vyhrocenou situaci kolem obsazení Rajhradského kláštera Ješkem z Boskovic⁹³. Záležitost se přitom osobně dotýká Jindřicha z Lipé. Ješek ze vzniku konfliktu totiž vinil Pertolda, již zmiňovaného Jindřichova strýce⁹⁴. Za příbuzného se Jindřich postavil v listu z 5. srpna 1449⁹⁵, adresovaném Oldřichovi z Rožmberka a dalším pánům na sněmu, ve kterém žádá o pomoc proti Ješkovi, a především vyvrací obvinění proti Pertoldovi:

„... A jakož Ješek z Boskovic a Svojanova VM^{ti} osvědčuje na bratra mého na pana Pertolta etc. a dotýkaje se cti, že by nad ním zrádně učinil... Než cožť Ješek Svojanovský o mém bratru VM^{ti} i jiným dobrým lidem rozepisuje sám jest tím a sám o sobě rozepisuje... bratru mému klášter jeho, kterýž v jeho drženie i v opravě jest, ztekl a úředníka jeho i služebníky na něm jal, bratru mu naň žádné péče neměl... A v tom pobral mi jest, mým chudým lidem prvé, než mi odpověděl...

⁸⁹ ČORNEJ – BARTLOVÁ: *Velké dějiny zemí Koruny české*, s.96–100.

⁹⁰ Tamtéž, s.96–100.

⁹¹ URBÁNEK: *Věk Poděbradský II*, s. 368.

⁹² PEŠINA Z ČECHORODU, Tomáš. *Mars Moravicus. Sive bella horrida et cruenta, seditioes, tumultus, praelia, turbae*. Praha, 1677, s. 647.

⁹³ BRÜCKOVÁ (ed.): *Moravský Krumlov ve svých osudech*, s.80.

⁹⁴ V listině č. 31, AČ 2, s. 258-259 – nazývá Jindřich Pertolda bratrem. Heinrich Brunner se nicméně domnívá, že jde o slovo bratr v církevním smyslu nikoli příbuzenském. viz.: BRUNNER: *Herren*, Zeitschrift, 14, 1910, s. 145.

⁹⁵ BRUNNER: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift 14, 1910, s. 309.

*A to se nám z kraje Chrudimského děje. I protož VM^{ti} jakožto pánov a přátel svých milých... že ráčíte radni a pomocni býti proti takovému i tudiez pomocníkom jeho...*⁹⁶

Oldřichovi psal před tím také sám Pertold. Dopis je velmi emotivní a používá vcelku silná slova: „...*Pakli by vždy mimo to podávání chtěli na nás sahati, museli bychom se s pomocí boží sami brániti, a to ohlásit králi římskému i jiným dobrým lidem... a že by se nám bezpráví dalo z vaší země, a zvláště z chrudimského kraje... neboť sám je tím vinen, a to bohda shledáte a uslyšíte, když toho čas bude.*“⁹⁷

A nejednalo se pouze o pány z Lipé, stížností Oldřichovi a ostatním na sněmu bylo zasláno mnoho, a to jak od zemského hejtmána Jana Tovačovského z Cimburka⁹⁸, tak od Olomouckého biskupa,⁹⁹ a taktéž od měšťanů z Brna¹⁰⁰. Brněnští byli Ješkem taktéž nařčeni za původce sporu, spolu s Pertoldem. Všichni jmenovaní se přitom staví na stranu Pertolda a požadují potrestání Ješka z Boskovic jako narušitele míru. Ještě 20. září 1449 píše Pertold Oldřichovi další dopis, v němž ho informuje o dohodě mezi ním, olomouckým biskupem a brněnskými, aby záležitost mezi nimi rozsoudil Jiří z Poděbrad. Vyhovují tak prý vůli Ješka samotného. V tom, z čeho je Ješek obviňoval však měl být rozhodčím právě Oldřich.¹⁰¹ Pro Pertolda se muselo jednat o velmi závažnou a nepříjemnou aféru. Zajímavou otázku v souvislosti s tímto sporem klade Josef Macek, a sice: Proč se Pertold a Jindřich obraceli na tu část pánů, kteří byli součástí strakonické jednoty – Oldřicha z Rožmberka a Oldřicha z Hradce, místo aby se obrátili v první řadě na Jiřího?¹⁰² V posledním zmíněném listu nazývá Pertold Oldřicha švagrem.¹⁰³ To by snad mohlo hrát určitou roli.

Konflikt mezi oběma jednotami byl urovnán, stále však bylo třeba věnovat pozornost obsazení prázdného českého trůnu. Čeští stavové se nakonec dohodli¹⁰⁴ na akceptování Ladislava Pohrobka. Fridrich III, Ladislavův poručník a král (později císař) Svaté říše římské, však odmítal synovce do Čech vydat. Fridrich je Nakonec nucen ze svého stanoviska ustoupit, především kvůli vzpouře rakouských stavů vedené Ulrichem Eicingerem¹⁰⁵. Na konci roku 1452

⁹⁶ RYNEŠOVÁ, Blažena – PELIKÁN, Josef (eds.): *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka*. díl IV. s. 86–87, č. 107. Stejná listina také: AČ II, s. 258–259, č. 31.

⁹⁷ *Listář a listinář IV*, s. 86–87, č. 106.

⁹⁸ Tamtéž, s. 91, č. 113.

⁹⁹ Tamtéž, s. 88, č. 110.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 92, č. 114.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 101, č. 123.

¹⁰² MACEK, Josef: *Jiří z Poděbrad*. Praha 1967.

¹⁰³ *Listář a listinář IV*, s. 101, č. 123.

¹⁰⁴ Ostatní země české koruny s tím už počítaly. (Viz. také výše v textu – Doba poděbradská.).

¹⁰⁵ ČORNEJ – BARTLOVÁ: *Velké dějiny země koruny české*, s. 89.

jsou zahájena jednání s českými stavy ve Vídni, na kterých se upravuje podoba Ladislavovy volební kapitulace. Přičemž v moravském poselstvu nechybí Jindřich z Lipé (nejvyšší maršálek byl koneckonců jedním z nejvýznamnějších úřadů). Na sněmu, který začal na Martina (11. listopadu) roku 1452 a trval až do března 1453,¹⁰⁶ byli z moravských pánů dále zastoupeni: Václav z Kravař (Páni z Kravař byli přátelé pánů Lipé.), Kryštof z Lichtenštejna a mladý Ctibor Tovačovský z Cimburka.¹⁰⁷ Čechy pak zastupovali například Aleš a Zdeněk ze Šternberka, Jindřich z Rožmberka a Zbyněk Zajíc z Hasenburka (což jsou mimochodem sami katolíci) Jednání nebyla zcela hladká, a nejspíše došlo k několika přerušením.¹⁰⁸ Nešlo však patrně pouze o problémy náboženské, například uznání Rokycany jako voleného arcibiskupa, ale též jiné požadavky. Problematická byla zejména otázka Ladislavova nástupnictví, ve které Češi trvali na principu svobodné volby.¹⁰⁹ Po skončení jednání král Ladislav slavnostně vjel do českého království a jako první zavítal na Moravu¹¹⁰. Když pak dorazil do Čech, prodloužil funkční období Jiřího z Poděbrad jako zemského správce. Jiří v této funkci zůstane až do roku 1458. U velké části poddaných nový král vzbuzoval nervozitu svým katolictvím.¹¹¹

¹⁰⁶ BRUNNER: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift, 14, 1910, s.310.

¹⁰⁷ URBÁNEK: *Věk poděbradský II*, s. 692.

¹⁰⁸ PALACKÝ: *Dějiny národu českého IV*, s. 165-166.

¹⁰⁹ URBÁNEK: *Věk poděbradský II*. s. 693.

¹¹⁰ ČORNEJ – BARTLOVÁ: *Velké dějiny zemí Koruny české*, s. 114.

¹¹¹ Tamtéž, s. 112.

2) Jindřich z Lipé a král Ladislav

Jindřich z Lipé vycházel s novým králem podle všeho dobře. Je otázka, nakolik byly projevy královy přízně ovlivněné Jiřím z Poděbrad. Nicméně, Jindřich se od Ladislava dočkal potvrzení úřadu nejvyššího maršálka. Tento titul ovšem rodu z Lipé příslušel dědičně, takže to za nadstandartní projev přízně není nutné považovat. Obsazeny byly i další zemské úřady: kancléřem se stal Prokop z Rabštejna, nejvyšším písařem byl jmenován Arnošt z Leskovce, podkomořím Václav z Valečova.¹¹² O postavení Jindřicha z Lipé svědčí jeho účast při jednání o provdání Ladislavovi sestry Alžběty za polského krále Kazimíra, v roce 1453. České země v poselstvu zastupovali s výjimkou Jindřicha z Rožmberka převážně šlechtici z Moravy–biskup Olomoucký, Jindřich z Lipé a Jindřich Kravař¹¹³. Král Ladislav se k Jindřichovi také zachoval štědře, připsal hradu Jarohněvice u Kroměříže, 24. listopadu 1453, i s příslušenstvím „... kterýžto hrad sám před tím vykoupil od lupičů.“¹¹⁴ Tento připsal mu byl později potvrzen také Jiřím.¹¹⁵

Kromě toho se Jindřichovi v této době podařilo získat, kromě potvrzení titulu maršálka, další významné funkce. V letech 1453-1454 došlo po čtrnácti letech k jednání o obnovení zemského soudu. To se příliš nehodilo správci království, Jiřímu Poděbrad, opíral se totiž původně o správčí radu ve složení pět pánů, pět nižších šlechticů a dva zástupci měst, kterou bylo mnohem snazší kontrolovat a získat v ní převahu. Ovlivnil ale složení ve svůj prospěch: „...Z tří nových rodů byli Jindřich z Lipé, Bohuslav ze Žamberka a Jan Bezdrůžický z Kolovrat. dříve či později s Jiřím sešvagřeni“¹¹⁶ Na pozicích u zemského soudu se shromažďovali ti nejvlivnější šlechtici¹¹⁷. Další významný post získal v červnu 1455, kdy byl jmenován jedním ze zemských správců, kteří ukončili dosavadní výsadní postavení Jana Tovačovského na Moravě. Jedním z nich stále zůstával Jan z Cimburka a Tovačova, další byli: Jindřich z Lipé, biskup Ladislav Olomoucký a zemský podkomoří Beneš z Černé Hory.¹¹⁸ Král jim na dva roky předal „s jistými výjimkami“ moc na Moravě a zplnomocnil je k výplatě komorních statků. Dalšími

¹¹² PREISLER: *Královská rada Jiřího z Poděbrad*, s. 33.

¹¹³ URBÁNEK: *Věk Poděbradský II*, s. 884.

¹¹⁴ BRUNNER: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift 14, 1910, s.310.

¹¹⁵ MZD Olomouc 1, XI, s. 426-427.

¹¹⁶ ŠANDERA – BERAN a kol.: *Poděbradská éra v zemích české koruny*, s. 60.

¹¹⁷ CERMANOVÁ – NOVOTNÝ–SOUKUP a kol.: *Husitské století*, s. 292.

¹¹⁸ BRUNNER, Heinrich: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift 14, 1910, s. 310.

jmenovanými byli ještě Václav z Lomnice, Karel z Vlašimi a Mikuláš Bystřic z Ojnic a Milovic a Hynek z Rokytnice.¹¹⁹ Výsledky jejich činnosti byly nakonec poměrně chudé.¹²⁰

Problematické zůstávalo Slezsko, území roztržštěné na mnohá knížectví, kde sounáležitost se zbytkem Zemí koruny české byla slabší. Nejvíce problémů způsobovalo patrně město Vratislav. Ještě mnohem dále však zašla v této době Lehnice, kde došlo k vyhnání a snad i zabití královských úředníků. Jindřich z Lipé působil jako jeden ze soudců následného králova sporu s Lehnickými. Mezi soudce dále patřili: Oldřich Eicinger a Jindřich Gera, také čeští páni Zdeněk ze Šternberka, Jindřich z Lipé... Hanuš z Koldic nebo Jan zajímač z Kunštátu...¹²¹ Paměť sporu byla vydána 30. ledna 1455 Jindřichem z Rožmberka, jako hejtmanem vévodství vratislavského, svídnického a Javorského. Lehničtí byli shledáni vinnými z oloupení, vyhnání a zabitím králových úředníků a poddaných. Hájili se tím, že jejich vrchností jsou Břežští vévodové. Nakonec bylo ale rozhodnuto, že český král je může „*kárati a šafářovati*“, protože jsou jeho poddanými.¹²² O něco později přišlo rozhodnutí o odškodnění vyhnaných úředníků za zostuzení, které mělo činit 60000 zl.¹²³

Roku 1455 pak Jindřich spolu s Jiřím a dalšími šlechtici doprovází krále Ladislava při jeho návratu do Vídně¹²⁴ 24. června Roku 1457. Poté, téhož roku, s ostatními pány posuzuje spor Jindřicha z Plavna s vévodou saským kvůli Voitsperku, Olešnici, a dalšímu zboží. Saský vévoda je toho názoru, že nemůže být souzen českými pány, což oni vyvracejí, protože ty statky náleží české koruně a on je musí uvolnit.¹²⁵

V roce 1457, nedlouho před tím, co mělo být posledními dny krále Ladislava, se chystaly velké oslavy, neboť se měl oženit s mladou princeznou Magdalénou, dcerou francouzského krále Karla VII. Součástí „*okázalého a velkolepého*“, svatebního poselstva, které mířilo do Tours, aby odtud králi jeho mladou nevěstu přivedlo, byl taktéž Jindřich z Lipé.¹²⁶ Dalšími členy byli čtyři zástupci z Rakouska a čtyři z Uher, mezi nimiž byli i dva kancléři - rakouský Oldřich Nusdorfer biskup pasovský, z Uherska Štěpán z Vardy, arcibiskup Koločský. České království

¹¹⁹ ŠVÁBENSKÝ, Mojmir: *Stavovské listiny 1212-1847*. Brno, 1965, s. 115-116.

Těž AČ X, s. 265-6, č. 19.

¹²⁰ CERMANOVÁ – NOVOTNÝ–SOUKUP a kol.: *Husitské století*, s. 153.

¹²¹ URBÁNEK: *Věk Poděbradský II*, s. 910.

¹²² AKČ 6, s. 51-52, č. 56.

¹²³ CHMEL, Josef (ed.): *Urkunden, Briefe und Actenstücke zur Geschichte der habsburgischen Fürsten 1443-1473*. FRA II, Wien 1850. s. 71.

¹²⁴ URBÁNEK: *Věk Poděbradský II*, s. 926.

¹²⁵ *Urkundliche Beiträge*, s. 111-112.

¹²⁶ BRUNNER: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift 14 1910, s. 310.

reprezentovali Zdeněk ze Šternberka, Jindřich z Malovic, a Burian Trčka z Lípy.¹²⁷ Celé poselstvo: „*Sestávalo z 700 jezdců a 24 částečně pozlacených kočárů.*“¹²⁸. Problémy údajně představovaly finance, které by náklady takového poselstva pokryly. Výpravu nakonec zafinancoval Jiří z Poděbrad. Šlo zhruba o 20000 zlatých, což byla asi polovina plánované částky.¹²⁹ Zhruba kolem 22. září, obdrží poselstvo zprávu od Uherských stavů, ve které je upozornějí, aby se vyvarovali uzavírání jakýchkoli dohod, které by byly ke škodě Uherského království.¹³⁰ Ačkoli poselstvo ve Francii snad udělalo dojem, jeho posláni muselo bohužel zůstat nenaplněno, kvůli nenadálé smrti mladého krále. Podle Palackého trvalo měsíc, než zpráva k poselstvu dorazila. Palacký dále mluví o průvodu, který skrz svoje království na zpáteční cestě král zajistil¹³¹. Francouzský král se o uprázdněný český trůn skutečně zajímal.¹³²

¹²⁷ URBÁNEK: *Věk Poděbradský III*, s. 194.

¹²⁸ BRUNNER: *Herren von Lippa*. Zeitschrift 14, 1910, s. 310.

¹²⁹ PALACKÝ: *Dějiny IV národu českého*, s. 213.

¹³⁰ *Urkundliche Beitrage*, s. 113, č. 115.

¹³¹ PALACKÝ: *Dějiny Národu českého IV*, s. 216.

¹³² ČORNEJ–BARTLOVÁ: *Velké dějiny zemí koruny české*, s. 155.

3) Jindřich z Lipé a Jiří z Poděbrad

Francouzskému králi se ovšem svého syna na český trůn prosadit nepodařilo. Události nabraly v Českých zemích dosud nevídaný směr. Čeští páni zvolili, v dubnu 1458, krále ze svých řad – Jiřího z Poděbrad.

Jindřich z Lipé se při Jiřího volbě výrazně angažoval. Ze své cesty do Francie se vrátil uprostřed února a spolu s ním další dva přední Jiřího podporovatelé – Burian Trčka z Lípy a Jindřich z Michalovic.¹³³ Návrat poselstva tedy přišel pro Jiřího v pravý čas. Jindřichova účast při volbě byla důležitá už proto, že byl pravděpodobně jediným zástupcem z vedlejších zemí českého království při volbě přítomným. Dostavili se ještě zástupci Šestiměstí (Horní Lužice), ale ti nezůstali.¹³⁴ Volba podle všeho nebyla zdaleka jednoznačná a někteří páni museli být dlouze přesvědčováni, především Jan z Rožmberka.¹³⁵ Nakonec vše vyšlo v Jiřího prospěch a stal se prvním českým králem zvoleným z řad šlechty.¹³⁶ Za nedlouho se měla projevit jistá rozmrzelost s výsledkem volby, zatím byli však všichni spokojeni a kráčeli v průvodu do Týnského chrámu. Králi po boku šel též Jindřich z Lipé: „*Za nejvyšším maršálkem, utrakvistou Jindřichem z Lipé, který před králem nesl meč, vedl Jiříka Zdeněk ze Šternberka a za nimi v čele ostatních kráčeli dva druzí nejpřednější magnáti katoličtí...*“¹³⁷

To, že Jindřich z Lipé nesl meč bylo v souladu s jeho funkcí maršálka.¹³⁸ Ve zprávě markraběti Albrechtovi braniborskému o průběhu korunovace však Jindřich zmíněn není¹³⁹. Zanedlouho obdržel poměrně srdečný dopis, s pozváním na Jiřího korunovaci, která sice nakonec neproběhne v plánovaném datu (měla proběhnout 30. dubna), ale rozhodně je na ni Jindřich zván:

„*Urozený věrný milý! Jakož nám píšeš, abychom' ti dali věděti, takli má naše korunování býti... A k tomu' jsme kniezata, preláty i jiné pány obeslali, aby u nás k tomu času zde byli... Protož ani ty toho také nikoli neobmeškávaj, a k tomu našemu korunování přijel, jakož do tebe plné doufanie máme...*“¹⁴⁰

¹³³ URBÁNEK: *Věk poděbradský III*, s. 262.

¹³⁴ ČORNEJ–BARTLOVÁ: *Velké dějiny zemí Koruny české*, s. 155-157.

¹³⁵ URBÁNEK: *Věk Poděbradský III*, s. 277.

¹³⁶ Třebaže jeho krev nebyla, abychom tak řekli, dostatečně modrá.

¹³⁷ URBÁNEK: *Věk poděbradský III*, s. 278.

¹³⁸ ČORNEJ–BARTLOVÁ: *Velké dějiny zemí Koruny české, Hlava třetí – Husitský král*. Dále např.: TUREK: *Manové nejvyššího maršálka*. *Věstník*, 6, 1951, s. 108-115.

¹³⁹ *Urkundliche Beitrage*, s. 151-152, č. 156.

¹⁴⁰ AČ V, s. 272/b, č. 1.

Korunovace 7. května 1458 v chrámu svatého Víta by se ostatně bez Jindřicha nebyla obešla, neboť byl součástí průvodu. Jeho úkolem bylo opět nést meč.¹⁴¹

Že si Jiří Jindřichovy podpory velmi cenil bylo vidět především v tom, že s ním zasnoubil, svoji dceru Barboru,¹⁴² kterou si Jindřich vzal někdy v rozmezí let 1458¹⁴³-1461.¹⁴⁴ Skrze svůj sňatek s Barborou přišel Jindřich do příbuzenských vztahů s dvěma dalšími mocnými rody: v roce 1462 si její sestra Kateřina vzala krále Matyáše Korvína, uherského krále, a druhá, Sidonie, zase vévodu Albrechta Saského.¹⁴⁵ Sňatek byl pravděpodobně smluven kolem času královské volby.

3.1 Po korunovaci Jiřího z Poděbrad

Jestliže v Čechách byly stavy s novým králem veskrze spokojeny a těšil se většinové podpoře, ve zbytku království byla situace o poznání problematičtější. Čeští stavové jednak svůj krok nekonzultovali s vedlejšími zeměmi¹⁴⁶ a navíc se celistvost české koruny poněkud rozvolňovala. V této složité situaci získal Jindřich z Lipé pro Jiřího jako spojenec ještě více na důležitosti, pro zajištění kontroly nad Moravou. Propojení mezi třemi mocnými moravskými rody – Cimburky, pány z Kunštátu (Jiříkův rod) a pány z Lipé, zajišťovalo lepší kontrolu, jejich statky se totiž rozprostíraly napříč zemí¹⁴⁷.

Hlavní sílu opozice proti králi Jiřímu na Moravě představovala kromě několika šlechtických rodů, zejména Lichtenburků (dále např. Lichtenštejnů)¹⁴⁸, královská města. Jde o onu hlavní čtveřici moravských měst – Olomouc, Brno, Znojmo a Jihlavu. Odpor těchto měst býval dáván do souvislosti s jejich katolicismem a někdy též s jejich němečtvím. Josef Válka v knize *Středověká Morava* však toto tradiční vysvětlení zpochybňuje s tím, že za přístupem měst lze hledat pragmatičtější důvody, především snad vymezení se vůči panstvu, které zasahovalo čím dál víc do městských záležitostí a domén¹⁴⁹. Ani ono němečtví moravských měst není podle

¹⁴¹ URBÁNEK: *Věk poděbradský III* s. 358-359.

¹⁴² Tamtéž, s. 263. Dále: Věk poděbradský IV, s. 36. Také PREISLER, Hynek: *Královská rada Jiřího z Poděbrad*, s.77. A také: BRUNNER: *Die Herren von Lipa*. Zeitschrift 14, 1910, s. 309-336.

¹⁴³ URBÁNEK: *Věk poděbradský IV*, s. 36.

¹⁴⁴ BRUNNER: *Die Herren von Lipa*. Zeitschrift 1910, s.314.

K zasnoubení došlo asi někdy v době, kdy probíhala královská volba.

¹⁴⁵ BRUNNER: *Die Herren von Lipa*. Zeitschrift 1910, s.314.

¹⁴⁶ CERMANOVÁ–NOVOTNÝ–SOUKUP: *Husitské století*, s. 554.

¹⁴⁷ URBÁNEK: *Věk Poděbradský IV*, s. 134.

¹⁴⁸ Jmenovitě Hynek Bítovský z Lichtenburka a na Cornštejně.

¹⁴⁹ VÁLKA: *Středověká Morava*, s. 118-119.

Rudolfa Urbánka třeba tolik zevšeobecňovat, i zde bylo české obyvatelstvo¹⁵⁰. Města navíc stála v opozici proti Jiřímu ještě v době, kdy byl pouze zemským správcem.¹⁵¹

V této situaci Jindřich z Lipé pomohl Jiřímu tím, že pro něj 23. květena 1458 zajistil město Znojmo. Město bylo důležité také kvůli své poloze blízko moravsko-rakouské hranice. Znojemští, kteří setrvali v odporu, měli být přesvědčeni právě zásahem Jindřicha z Lipé. Takto bylo město zajištěno bez boje. Jindřich měl větší povolnosti Znojma dosáhnout také obměnou městské rady.¹⁵² S tímto názorem o výměně radních nesouhlasí novější studie z kolektivní monografie Poděbradská éra v zemích české koruny. Její autoři se domnívají, že zvolil vyjednávání s cechy a městskou obcí, nikoli výměnu radních.¹⁵³ Se Znojemskými bude mít Jindřich ještě častá jednání v budoucích letech. Ostatní města se po krátkém obléhání vzdala, s výjimkou Jihlavy.¹⁵⁴

Jestliže Morava nebyla zcela pod Jiřího kontrolou, ale byla relativně snadno zpacifikována, pak zbylé vedlejší země – Lužice a Slezsko, byly výrazně problematičtější. Pokud jde o Slezsko, hlavním odpůrcem Jiřího z Poděbrad bylo město Vratislav. Do Vratislavi bylo vysláno poselstvo, které oznamovalo jeho plánovanou korunovací.¹⁵⁵ V jeho čele stáli Zdeněk ze Šternberka, kancléř Prokop z Rabštejna a Jindřich z Lipé. Setkalo se však s velmi negativním přijetím a spíše vratislavské podráždilo, než aby je uklidnilo. Narazilo na téměř všeobecný odpor.¹⁵⁶ Mimoto je Jindřich také podepsán pod listem lužickým, z 8. března 1458, ve kterém jim oznamuje Jiřího korunovací, spolu s Janem z Rožmberka jako slezským hejtmanem, Zdeňkem ze Šternberka, pražským purkrabím, Zbyňkem z Háznburka královským sudím a také Jindřichem z Michelsbergu komorníkem království ... a dalšími šlechtici.¹⁵⁷ Jednalo se tedy o zastánce nejdůležitějších úřadů. Jindřich z Lipé je uveden na třetím místě, za Janem z Rožmberka a Zdeňkem. Znovu psal slezským a lužickým stavům s požadavkem Jiřího uznání 9. září. Zde je již podepsáno mnohem větší množství pánů¹⁵⁸. U hornolužických však ani poté nedosáhli úspěchu, o čemž svědčí další listina tentokrát již z března 1459. I tentokrát je Jindřich

¹⁵⁰ URBÁNEK: *Věk poděbradský IV*, s. 81-83.

¹⁵¹ ŠANDERA – BERAN a kol.: *Poděbradská éra v zemích české koruny*, s. 41.

¹⁵² URBÁNEK: *Věk poděbradský III*, s. 381.

¹⁵³ ŠANDERA – BERAN a kol.: *Poděbradská éra v Zemích české koruny*, s. 42.

¹⁵⁴ ČORNEJ–BARTLOVÁ: *Velké dějiny zemí koruny české*, s. 163.

¹⁵⁵ Více k tomu: ESCHENLOER, Peter: *Geschichte der Stadt Breslau*. Ed. Gunhild Roth. Quellen und Darstellungen zur schlesischen Geschichte 29. Münster 2003.: oznámení zvolení – s. 309-310 ; Poselstvo - s. 211-212.

¹⁵⁶ URBÁNEK: *Věk Poděbradský III*, s. 339.

¹⁵⁷ *Urkundliche Beitrage*, s. 135, č. 140.

¹⁵⁸ *Urkundliche Beitrage*, s. 161-162, č. 168.

podepsán na třetím místě¹⁵⁹. Podpora krále Jiřího měla své výhody. V červnu 1458 navštívil Jiří z Poděbrad Moravský Krumlov v rámci své cesty, při které se nechal stavy jmenovat moravským markrabětem. Nezapomněl svého věrného spojence odměnit. Udělil Moravskému Krumlovu dva nové výroční trhy.¹⁶⁰ Brzy na to potřeboval Jiří Jindřichovu podporu v boji.

V rámci bojů mezi římským císařem Fridrichem III. a jeho bratrem Albrechtem se Jiřímu v roce 1458 naskytla možnost zasáhnout vojensky v Rakousku. A navíc si tím zajistit císařovu přízeň. Angažuje se mnoho šlechticů z českého království, včetně Jindřicha z Lipé. A jak již bylo vidět v předchozím textu, výpravy do Rakouska byly již poměrně typické pro moravské pány.¹⁶¹ V souvislosti s válečnými přípravami je vhodné připomenout Jindřichovo jednání se znojemskými měšťany, kteří poukazovali na to, že požadavek jejich účasti není v pořádku, protože část jejich lidí již je v Rakousku s Janem z Pernštejna.¹⁶² S podporou rakouských šlechticů ovládly české síly několik hradů, včetně Bernhardsthalu (hrad na jih od Břeclavi)¹⁶³. O tento zisk ale museli vzápětí znovu bojovat. Posily nedorazili včas, protože část vojska Jiří nejdříve využil na zpacifikování Jihlavy, která mu stále ještě odmítala složit hold.¹⁶⁴ Další vývoj na moravsko-rakouské hranici byl ještě nepříznivější. Část stahujících se českých sil, po uzavření příměří, způsobila velké škody Mistelbachu, což mělo být příčinou opovědi Jindřicha z Lichtenštejna 10. října 1458 České koruně. Urbánek dále zmiňuje v návaznosti na to Jindřichovu porážku kolem 11. 11. u Drnholce.¹⁶⁵

Tato bitva souvisí s Jindřichovým větším konfliktem s Lichtenštejnny. Heinrich Brunner popisuje ale příčinu konfliktu jako více osobní záležitost. Konflikt s Lichtenštejnny měl vycházet spíše z nesplacených dluhů. Motivem bylo patrně tisíc zlatých, které si Lichtenštejnové vypůjčili u Václava z Rechenburka, kterýžto dluh následně odmítali splatit. Rechenberk byl pravděpodobně vazalem Jindřicha z Lipé.¹⁶⁶ Jindřich se tedy rozhodl mu pomoci a pravděpodobně předpokládal, že nejlepším řešením bude síla. To mělo být také důvodem, proč v listopadu 1458, s 800 muži, oblehl hrad Drnholec. Obléhání se nicméně nezdařilo, Jindřich z Lipé byl poražen, a navíc okraden o všechno vybavení.¹⁶⁷ Bitva u Drnholce byla teprve začátkem. Konflikt dále eskaloval v bitvu o opevněné tržní městečko Hostěradice, kam Jindřich

¹⁵⁹ Urkundliche Beitrage, s. 175, č. 180.

¹⁶⁰ BRUNNER: *Die Herren von Lippe*. Zeitschrift 14, 1910, s. 311.

¹⁶¹ Viz předchozí text, část: Rod pánů z Lipé. + např. TUREK: *Manové nejvyššího maršálka*, s. 108-115.

¹⁶² URBÁNEK: *Věk Poděbradský III*, s. 393.

¹⁶³ Tamtéž, s. 392.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 393.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 436.

¹⁶⁶ BRUNNER: *Die Herren von Lippe*. Zeitschrift 14, 1910, s. 311.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 311

po nezdařené bitvě ustoupil. Hostěradice byly v roce 1447 věnem pro Elišku z Cimburka, ale Jindřich je získal zpět v roce 1455 od krále Ladislava¹⁶⁸. Jindřich měl opět smůlu a bitvu prohrál. Měl ale zároveň také štěstí, neboť byl jediným, komu se podařilo vyváznout a nepadnout do nepřátelského zajetí. Zřejmě utrpěl drtivou porážku, která skončila vypálením městečka a zajetím téměř všech jeho spolubojovníků, jako například: von Mingerbergů, Rechenberga nebo Jindřicha Suchého Ďábla.¹⁶⁹

Konflikt ukončil výrok, který vyhlásil společný přítel, Vilém z Lichtenštejna 7. ledna 1459, na zámku v Mikulově. Obě strany se si měly odpustit všechny nepřátelské činy a napříště být přátelé a neměly na sebe mít nadále žádné požadavky... Navíc měly propustit všechny zajatce a páni z Lichtenštejna neměli bránit lidem Jindřichovým v povinném holdování. Každá strana dostala exemplář tohoto výroku. Porušení jakéhokoli ustanovení znamenalo platit druhé straně pokutu ve výši 10000 zlatých.¹⁷⁰ Z pole bitevního se tak konflikt přesunul na pole soudní. Celá záležitost skončila Jindřichovou žalobou o zaplacení výše uvedené částky v Brně 5. prosince 1460¹⁷¹. Jan z Lichtenštejna zřejmě podmínky porušil. Žalobu na Poddané Lichtenštejnů podal i Rechenberg, a to již kolem 13. prosince 1459, na Milotu z Tvorkov na Velkých Němčicích a Hanuše (Hanse) z Vlasatic. Soud se žalobou zabýval až po téměř čtyřech letech, kdy mu předsedal právě Jindřich.¹⁷² V roce 1464, koncem února, odsoudil tyto dva ručitele k platbě.¹⁷³ Protože soudy, jak bylo řečeno, sám Jindřich předsedal, jako hejtman, není to výsledek zvláště překvapivý.

Od soudu se Jindřich přesunul k záležitostem diplomatickým. Uplatnění našel při jednání týkajících se říše. Účastnil se jednání v Chebu 14. dubna 1459, kde Král Jiří obnovil s Fridrichem, rýnským falckrabětem, vévodou saským a říšským truksasem přátelskou smlouvu, kterou uzavřeli jejich předkové. Ta především stanoví postup, pokud by mezi nimi došlo ke sporu.¹⁷⁴ Ze strany krále Jiřího byli přítomni: Jeho syn Viktorin, Jan z Rožmberka hejtman ve Slezsku, Zdeněk ze Šternberka, nejvyšší purkrabí pražský, Zbyněk zajíc z Hazmburka nejvyšší sudí, Jindřich ze Stráže, hofmistr, Jindřich z Lipé, nejvyšší maršálek a Jan Zajíc z Házmburka, nejvyšší sudí. Chebské smlouvy uzavírají dlouhotrvající spor a nepřátelství mezi saskými knížaty a českým královstvím vzniklé kvůli velkému množství majetků koruny,

¹⁶⁸ AKČ 6, s. 53, č. 59.

¹⁶⁹ BRUNNER: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift 14, 1910, s. 312.

¹⁷⁰ Tamtéž, 1910, s. 312. Viz. také: AKČ 6, s.60, č.80.

¹⁷¹ LC IV/1, s. 35, č. 211.

¹⁷² BRUNNER: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift 14, 1910, s. 313.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ AKČ, s. 60, č. 82.

velkého množství hradů, které saská knížata ovládala. Držení majetků jim vlastně bylo ponecháno, ale oficiálně jako lén české koruny. Jejich znovuzískání do českých rukou již stejně nebylo reálné.¹⁷⁵

Než se přesuneme do stále neklidnějších časů, připomeňme si, že v roce 1461 se Jindřich pravděpodobně oženil s Jiřího dcerou Barborou.¹⁷⁶ V souvislosti s tím dostal od Jiřího město Ivančice.¹⁷⁷ A také se stal příbuzným Matyáše Korvína.

3.3 Narůstající neklid

Od jara 1462 Jiřího slibná politická kariéra upadá a rostou proti němu opoziční síly. Byli zde jednak Vratislavští, kteří se s králem nikdy nesmířili,¹⁷⁸ horší byl však zvýšený tlak ze strany papeže. Nejhorším důsledkem bylo zrušení kompaktát.¹⁷⁹ Jiří se tak dostává s papežem do vleklého sporu a od roku 1463 byl obviňován z kacířství.

Jindřich z Lipé je spojen také s touto problematikou. Je zmiňován v kronice Tomáše Pěšiny z Čechorodu jako člen poselstva vyslaného k papeži v roce 1446. Rudolf Urbánek tohle ale považuje za omyl.¹⁸⁰ Na podzim roku 1456 ožívají po delší době jednání s papežem. Z české strany v nich byli zapojeni, kromě Jiřího samotného, též nejvyšší purkrabí Zdeněk ze Šternberka a taktéž Jindřich z Lipé.¹⁸¹ Kromě toho je Jindřich je také zmíněn v roce 1463¹⁸², jako jeden z podepsaných pod listem žádajícím papeže o zastavení procesu s Jiřím. Taktéž když Jiří v témže roce potřebuje podporu císaře proti stále se zostřující papežské politice, pošle právě Jindřicha. Fakt, že poselství opatřil právě Jindřich Rudolf Urbánek považuje za znamení toho, jakou váhu záležitosti Jiří přikládal¹⁸³. Císař Jiřímu pravděpodobně vyšel vstříc a u papeže zaintervenoval.

V říjnu 1462 se Jiřímu z Poděbrad navíc naskytlá příležitost, jak si vylepšit svoji pozici u císaře, což ve své stále nejistější situaci možná uvítal. Jde o pokračování konfliktu mezi císařem a jeho bratrem, cílem je pomoci císaři drženému ve Vídeňském Novém městě. Jindřich z Lipé byl

¹⁷⁵ PALACKÝ: *Dějiny národu českého IV*, s. 323-328.

¹⁷⁶ BRUNNER: *Die Herren von Lippe*. Zeitschrift 14, 1910, s. 314.

¹⁷⁷ HOSÁK: *Historický místopis*, s. 115.

¹⁷⁸ CZECHOWICZ, Boguslaw: *Vratislavská Canossa krále Jiřího?*. In: ŠANDERA – BERAN a kol.: *Poděbradská éra v zemích české koruny*, s. 153-159

¹⁷⁹ ŠANDERA–BERAN a kol.: *Poděbradská éra v zemích České koruny*, s. 46.

¹⁸⁰ URBÁNEK: *Věk poděbradský II*, s. 101.

¹⁸¹ URBÁNEK: *Věk Poděbradský III*, s. 99.

¹⁸² URBÁNEK: *Věk Poděbradský IV*, s. 657.

¹⁸³ URBÁNEK: *Věk poděbradský IV*, s. 656.

součástí silného kontingentu asi 1200 jezdců z Moravy. Šlo o velké tažení, síla se pohybovala v rozmezí 7000-8000 lidí. Při tomto tažení nadělaly české síly rozsáhlé škody, které si o pár let později vynahradili rakouští páni Moravě.¹⁸⁴ Z dobrých vztahů se zachráněným císařem po tomto zásahu nicméně měla Morava také prospěch. 7. prosince 1462 získala privilegium polepšení barev moravského znaku, na žádost Jindřicha z Lipé, jako moravského hejtmana.¹⁸⁵ Stříbrná pole směla být nahrazena zlatými.

Již několikrát zmíněného povýšení na hejtmana se Jindřich z Lipé dočkal pravděpodobně někdy koncem roku 1462. Je tak označen v listině Fridricha III. ze 7. prosince.¹⁸⁶ Ačkoli k tomu došlo snad již o něco dříve. Nahrazuje tak ve funkci nejspíš syna Jiřího z Poděbrad, knížete Viktorina, který byl hejtmanem od roku 1459.¹⁸⁷ Hejtman byl nejen nejdůležitějším úřadem na Moravě, neboť zastupoval panovníka, ale též nejdůležitějším představitelem moravského panstva. Měl rozsáhlé kompetence, například v oblasti soudnictví.¹⁸⁸ Vystřídán je opět Viktorinem, někdy během roku v roce 1465. Rudolf Urbánek je ovšem toho mínění, že mezi oběma probíhala poměrně úzká spolupráce a že snad Jindřich někdy Viktorina i zastupoval¹⁸⁹ Snaha Jiřího z Poděbrad řešit zhoršující se situaci a zajistit pevněji svojí pozici se promítla v roce 1464, kdy se osobně účastnil olomouckého kolokvia (spojeny zemský sněm a soud), Byla na něm zaručena nedělitelnost Čech a Moravy, ale jako rovnocenných zemí. účastnili se zástupci skoro všech nejvýznamnějších moravských rodů.¹⁹⁰ V první řadě se účastnil Jindřich z Lipé jako zemský hejtman¹⁹¹. Pro Jiřího jistě nebylo nevýhodné, že hejtmanem byl právě jeden z jeho nejvěrnějších podporovatelů. Že na spolupráci s Jindřichem stále spoléhal můžeme vidět například z psaní, které mu poslal z Kutné hory v březnu 1464, ve kterém ho žádá, aby jeho jménem domluvil s Karlem z Vlašimě a Janem z Pernštejna zapsání daru služebníkově Viktorina Janovi a také o obeslání Oldřicha ze Storbergera, že jeho syn musí přestat činit záhuby na Moravě.¹⁹²

¹⁸⁴ URBÁNEK: *Věk poděbradský IV*, s. 627-631.

¹⁸⁵ ŠANDERA-BERAN a kol.: *Poděbradská éra v zemích české koruny*, s. 46.

¹⁸⁶ AČ X, s. 273.

¹⁸⁷ URBÁNEK: *Věk poděbradský IV*, s. 37.

¹⁸⁸ JANIŠOVÁ, Jana– JANIŠ, Dalibor: *Úřad moravského zemského hejtmana v 15.-17. století (přehled působnosti a pravomoci)*. In: Bobková, L. – Čapský, M. – Korbělářová, I. (eds.): *Hejtmanská správa ve vedlejších zemích Koruny české (Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis)*. Praha, 2009. s. 181-203.

¹⁸⁹ Podle Urbánka poprvé Viktorin jako hejtman vystupuje listu Jihlavským z 2. února 1465. - URBÁNEK: *Věk poděbradský IV*, s. 722-723.

¹⁹⁰ VÁLKA: *Středověká Morava*, s. 157.

¹⁹¹ BRUNNER: *Die Herren von Lippe*, Zeitschrift 14, 1910, s. 314.

¹⁹² ŠVÁBENSKÝ: *Stavovské listiny*, s. 120-121, č.408.

Za připomenutí ještě stojí Jindřichovo svědčení 14. července 1465 v Praze, kdy se řeší záležitost podobná jednání z Chebu 1459, která zde již byla v souvislosti s Jindřichem z míněna. Praze uzavřen mír mezi králem Jiřím a Otou II. falckrabětem rýnským a vévodou bavorským. Jde opět o hrady a území, které držela Česká koruna v říši (Například Hartenstein, Tannesberg nebo Freystadt). Vévoda si ponechává všechny zámky a hrady jež jsou léna českého krále a české koruny... při budoucích neshodách budou strany řešit situaci prostřednictvím prostředníků v Chebu. Svědků je mnoho, prvním je olomoucký biskup Tas, v této době zřejmě stále na Jiřího straně. Následují Jiřího synové, Viktorin a Jindřich, za nimi pak Jindřich z Rožmberka, dále pak zemští úředníci, mezi kterými má Jindřich z Lipé třetí místo. Za povšimnutí stojí, že již mezi svědky nenajdeme Zdeňka ze Šternberka.¹⁹³

3.4 Vystoupení opozice proti Jiřímu

Vnitřní opozice, která proti králi postupně vznikala a se formálně sjednotila koncem roku 1465, je nazývána Zelenohorská jednota. Za jejího vůdce je považován Zdeněk ze Šternberka¹⁹⁴. Zdeněk byl přitom dlouhou dobu důležitým podporovatelem Jiřího z Poděbrad (jak lze ostatně vidět i podle množství akcí na kterých se podílel a listinách, kde svědčil.) a byl s ním i spřízněn. Vzbuřenci stáli na straně papeže. Pravděpodobně především proto, že pouze vlastními silami by Jiřího neporazili.¹⁹⁵ Jednotě se ani po vyhlášení Jiřího kacířem příliš nedařilo. Je možné, že by Jiří situaci zvládl, nebýt zapojení Matyáše Korvína¹⁹⁶ v roce 1468. S uherským králem původně neměl špatný vztah, dokonce mu dal svoji dceru za manželku, přesto nakonec došlo ke konfliktu. K tomu se ještě přidala vážná chyba v úsudku – rozhněvání Fridricha III., proti kterému vystoupil Jiřího syn Viktorin. Říše se tak obrátila proti Jiříkovi¹⁹⁷.

V roce 1466 jmenoval Poděbrad moravským hejtmanem namísto Jindřicha z Lipé opět svého syna Viktorina.¹⁹⁸ Vystupuje tak například v zápisu ze zasedání moravské šlechty 11. ledna 1466, jemuž předsedá a Jindřich z Lipé je již pouze maršálkem¹⁹⁹. Vystřídání Jindřicha na pozici

¹⁹³ AKČ, s. 97, č. 175.

¹⁹⁴ ŠANDERA–BERAN a kol.: Poděbradská éra, s. 139.

Existují i názory, že hlavní slovo nebo podíl na řízení mohl mít Jan Zajíc z Háznburka: ŠANDERA–BERAN a kol.: *Poděbradská éra v zemích české koruny*, s. 140.

¹⁹⁵ CERMANOVÁ-NOVOTNÝ-SOUKUP a kol.: *Husitské století*, s. 549-586.

¹⁹⁶ ČORNEJ–BARTLOVÁ: *Velké dějiny země koruny české*, s. 251. Též: VÁLKA: *Středověká Morava*, s. 157.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 245-249.

¹⁹⁸ BRUNNER, *Die Herren von Lippe*. Zeitschrift 14, 1910, s. 116.

¹⁹⁹ MZD Olomouc 1, s. 439, XI, č. 235.

zemského hejtmana Viktorinem by mohlo na první pohled působit jako jasná ztráta přízně, nebo zhoršení vztahů s králem. Nemusí tomu ovšem tak být. Docházelo k němu v situacích, kdy bylo zvýšené nebezpečí konfliktu. Došlo k němu přechodně již v roce 1465²⁰⁰, motivem bylo pravděpodobně především vypořádat se s nájezdy loupeživých bratrských rot.²⁰¹ Pokud se podíváme na Jindřichovu válečnickou historii, tak se nejeví zvláště úspěšnou. V podstatě pokaždé, když je zmíněn v souvislosti s boji, je poražen²⁰². Viktorin oproti tomu platil za zdatného válečníka²⁰³. Z tohoto hlediska by se změna ve vedení zdála být poměrně logická, v době vyššího ohrožení.

Počátkem roku 1467 začal na Moravě zápas mezi Jiřího stoupenci a opozicí. Ke zhoršení Jiřího situace silně přispěla klatba uvalená na něj papežem 23. 12. 1446. Zatím proti němu stáli biskup a města, která s ním, uzavřela spolek²⁰⁴. Na druhou stranu je ale potřeba říci, že i tato hlavní centra odporu proti Jiřímu, velká moravská města: Olomouc, Brno, Jihlava, Znojmo, nevystoupila proti králi příliš ochotně. Jak se situace rychle zhoršila, zůstalo Jiříkovi nakloněno jen pár menších královských měst. Především Ivančice, Uherské Hradiště a Uničov zachovala králi věrnost. Stejně tak jako kališníci šlechtici, města Most a Cheb.²⁰⁵ Již tímto rokem také započal na Moravě odklon panstva od Jiřího. Odpadli od něj Jan z Hradce a na Telči, Jan z Boskovic a Černé Hory a další Boksovicové, Jindřich z Lichtenburka, Jindřich Půta ze Sovince, Viléma Zikmund z Pernštejna...²⁰⁶. Hlavním velitelem Poděbradových sil byl Viktorin. K velitelům patřily Ctibor Tovačovský z Cimburka a Zdeněk Kostka z Postupic. velitelem katolických sil byl Zdeněk ze Šternberka.²⁰⁷

Jindřich z Lipé se již od roku 1466 potýkal s nájezdy bratrských rot²⁰⁸ z Uher na Strážnické panství, které získal sňatkem jeho syna Pertolda s Alžbětou z Kravař v roce 1466. Problémy činil speciálně loupeživý rytíř Bělík Lednický, který pustošil celou východní Moravu, zejména Strážnické panství a klášter Vizovice. Během srpna a září byly tyto loupeživé oddíly vytlačeny Viktorinem zpět do Uher. Jindřichovy problémy ale neskončily, čelil také agresi ze strany lidí uherského Palatina Michaela. Jak již bylo řečeno, byl Jindřich oženěn s Jiřího dcerou Barborou, jejíž sestra byla manželkou uherského krále Matyáše. Jindřich využil této své příbuzenské

²⁰⁰ URBÁNEK: *Věk Poděbradský IV*, s. 722.

²⁰¹ BRUNNER: *Die Herren von Lippa*, s. 314-315.

²⁰² Bitva u Drnholce, o Hostěradice (viz předchozí text) nebo o Veselí nad Moravou (viz níže v textu).

²⁰³ ŠANDERA–BERAN: *Poděbradská éra v zemích české koruny*, s.196.

²⁰⁴ VÁLKA: *Středověká Morava*, s. 157.

²⁰⁵ ŠANDERA–BERAN a kol.: *Poděbradská éra v zemích české koruny*, s. 53-54.

²⁰⁶ VÁLKA: *Středověká Morava*, s. 160.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 157.

²⁰⁸ Více k nim například PALACKÝ: *Dějiny národu českého IV*, s. 266-67.

vazby a proti uherským útokům si stěžoval si v dopise svému švagrovi uherskému králi Matyáši Korvínovi. Svoji stížnost několikrát zopakoval. Matyáš mu odpověděl ale tak že vina je spíš na české straně, protože oni jako první napáchaly na palatinových statcích velké škody. Válku si sice osobně nepřeje, ale myslí si, že je v pořádku oplatit špatné špatným. Jindřich je poměrně neodbytný, Matyáš mu dopovídá třikrát. Jedná se o odškodnění. Poslední odpověď Matyášova vyznívá tak, že má zájem na smírném řešení.²⁰⁹ Že se problémem zabýval, by mohl napovídat průvodní list ze 6. ledna 1467, který vystavil svému poddanému Vávrovi, podle kterého lze doložit alespoň to, že pobýval ve Strážnicích.²¹⁰

3.5 Válka s Korvínem a epilog

Situace nakonec dospěla až k válce s Matyášem Korvínem v letech 1468-1471, jejímž dějištěm byla především Morava. Jiříkovým silám a jeho spojencům se zde příliš nedařilo a země poměrně rychle padla do rukou nepřítele²¹¹. Viktorin požadoval od Jindřicha z Lipé, aby mu odstoupil své město Veselí nad Moravou²¹² Zde ovšem záhy došlo ke konfliktu, který pro Jiřího stranu dopadl katastrofálně. Město přišli zajistit Viktorin s Jindřichem a družinou asi 300 bojovníků. Záhy ovšem skončilo v plamenech a Jindřich z Lipé se zachránil jen včasným útekem přes řeku Moravu.²¹³ V souvislosti s touto situací je také zápis z Křížovnického letopisu starých letopisů českých, který zmiňuje, že Viktorin pobýval u svého švagra v Moravském Krumlově a pak byl zrádně obležen a zajat ve Veselí a následně vydán Uherskému králi.²¹⁴ Je otázka, jestli ono zrádné jednání má být připisováno právě Jindřichovi? Rozhodně zde ale chybí zmínka o nějakém společném boji proti Uhrům.

V době války s Matyášem a vyostřené situace se Jindřich z Lipé dostal opakovaně do sporů s městem Znojmem. Jindřicha jsme již viděli jednat se znojemskými dříve. Mělo to být jeho zásluhou, že město nakonec akceptovalo Jiřího. To však již skončilo, nyní zdá se, nebyl měšťany schopen uklidnit ani Jindřich z Lipé. Na jeho stížnosti proti urážkám na cti ovšem odpovídali tak, že s tím buď nemají nic společného nebo to není z jejich rozhodnutí. Každopádně je patrné, že jim hodně záleželo na tom, aby ho skutečně příliš nepohněvali a nepřikročil k nějaké skutečné odvetné akci. V únoru přišlo město do sporu s Jindřichem kvůli

²⁰⁹ BRUNNER: *Die Herren von Lippe*, s. 316.

²¹⁰ Tamtéž, s. 316. Též: AČ IV, s. 337, č.15.

²¹¹ VÁLKA: *Středověká Morava*, s. 158-159.

²¹² BRUNNER: *Die Herren von Lippe*, s. 317.

²¹³ Tamtéž, s. 317.

²¹⁴ *Staré letopisy české, Z letopisu Křížovnického*. Ed. František Šimek, Miloslav Kaňák. Praha 1959, s. 280.

hlásání klateb proti Jiříkovi. (12. února 1468). Znojemští odpovídají na stížnosti Jindřicha z Lipé – nemohou za klatby u nich ve městě proti němu hlásané, protože podle rozhodnutí ve Vratislavi, může je zastavit jedině papež.²¹⁵ Dále znojemské žádal, aby vydali Freytaga, jeho služebníka, od základu pěti zlatých. Což odmítají učinit. Ještě 6. října 1469 odpovídají na požadavek Jindřicha na vyplacení peněz pro někoho jménem Ludla. Odvolávají se zase na svatého otce a církevní legáty. Lidem, kteří jsou nepřátelé nemusí nic vydávat.²¹⁶ Zajímavé je, že ještě roku 1467 znojemští měšťané vyslovují nesouhlas s nepřátelstvím Brna vůči maršálkovi.²¹⁷

Někdy během roku 1468 sjednal Jindřich pravděpodobně příměří s Korvínem²¹⁸. Podle Palackého byl Jindřich z Lipé jedním z těch šlechticů, kteří uzavřeli s Matyášem příměří hned jak zjistili, že jim, řečeno obrazně, „teče do bot.“ Mělo se tak stát po dobytí Třebíče protipoděbradskými silami, 14 května 1468.²¹⁹ Kniha *Moravský Krumlov ve svých osudech* nabízí jiný pohled, a sice že se jedná o chybný úsudek a příliš rychlé odsouzení Jindřicha z Lipé jako zrádce, a to především s ohledem na spory, které vedl ke konci roku 1468 s městem Znojmem. Z těch vyplývá minimálně to, že se stále zastával svých spojenců.²²⁰ Je pravda, že pokud by již byl na straně Jiřího nepřítel, nebyl by asi vedl pře se Znojemskými, kteří v této době již v této straně byli také. Na druhou stranu je třeba vzít v úvahu jistou nespolehlivost této edice pramenů. Nejsem si zcela jistý, že jen proto, že by se přidal na Korvínovu stranu, by nemohl mít konflikt s městem. Nebylo by to poprvé, kdy měl vypjaté jednání s olomouckými měšťany. Ať už patřil ke šlechticům, kteří Jiřího opustili, či nikoli, realita na Moravě byla taková, že by stejně těžko s Korvínovou nadvládou mohl něco udělat. O další Jindřichově aktivitě během válečných let mi není nic známo.

Jindřich z Lipé svého podporovatele, krále a tchána, Jiřího z Poděbrad o dva roky přežil. Válka pro něho, jak se zdá, nedopadla příliš špatně, minimálně si udržel vlivné postavení. V roce 1473 byl jmenován jedním ze čtyř zemských správců.²²¹ Poté se již v pramenech neobjevuje, předpokládá se, že někdy po tomto datu zemřel.²²² Moravané byli patrně pod Korvínovou nadvládou docela spokojeni. Nezasahoval téměř do poměrů v zemi a udělil rozsáhlé svobody.

²¹⁵ Nové prameny, s 41.

²¹⁶ Nové prameny, s. 154, č. 109.

²¹⁷ BRŮCKOVÁ (ed.): *Moravský Krumlov*, s. 80.

²¹⁸ Tamtéž, s. 80.

²¹⁹ PALACKÝ: *Dějiny národu Českého IV, Vrch bouře: Válka s králem uherským*, Část I, s. 535-565.

²²⁰ BRŮCKOVÁ (ed.): *Moravský Krumlov*, s. 80.

²²¹ AKČ 6, s. 108, č. 204. Též: AČ 4, 470/13.

²²² BRUNNER: *Die Herren von Lippe*. Zeitung, 14 1910, s. 317.

System zemských ředitelů byl provizorní a v roce 1477 byl zrušen a nahrazen opět jedním hejtmanem kterým se stal Ctibor Tovačovský z Cimburka.²²³ Jindřichovým dědicem se stal jeho syn Pertold IV. (1462-1482). Jeho manželkou byla Alžběta, dcera Jiříka Strážnického z Kravař, což pro něj znamenalo získání Strážnického panství. Ani její majetek nedokázal pokrýt Pertoldovi dluhy. Angažoval se v mírovém procesu. Umírá pravděpodobně v roce 1482.²²⁴

²²³ VÁLKA: *Středověká Morava*, s. 162–163.

²²⁴ BRŮCKOVÁ (ed): *Moravský Krumlov*, s. 80.

IV Majetkové zisky a přesuny

Soudě podle zpráv o dluzích, které Jindřich zdědil po strýci Pertoldovi i o zadlužení Jindřichova syna Pertolda IV. se zdá, že byli páni z Lipé stále ve finanční nouzi. Ačkoli z pramenů tomu nic příliš nenasvědčuje. Značné zadlužení rodu bývá vytýkáno již Čenkovi z Lipé, po nezdařeném tažení v roce 1345 v Polsku rodu.²²⁵ Jindřich z Lipé se dočkává podstatného rozšíření rodové domény. Základ držav rodu z Lipé se nacházel především v jižní části Moravy, poměrně blízko rakouské Hranici²²⁶. Blízko od svého panství měl město Znojmo,²²⁷ poměrně též Brno. Blízkost těmito dvěma městům by mohla být jedním z důvodů, proč byl Jindřich pro Jiřího z Poděbrad tak cenným spojencem. Obě přeci zpočátku stála proti Jiřímu. Na Jihozápadní Moravě působilo kromě pánů z Lipé mnoho rodů například: z Kunštátu, z Lichtenburka Pernštejna,²²⁸ v sousedství pánů z Lipé byly také obě větve Tovačovských (z Cimburka, z Tovačova a na Jičíně.). Poměrně blízko byla také panství Přemka Těšínského. Během Jindřichova života se však panství pánů Lipé rozšiřuje i vcelku daleko od základu rodové domény; majetky rodu byly rozprostřeny po mnohem větší části země.

Informace o přesunech Jindřichových majetků jsem se rozhodl uspořádat do oddílů podle období vlády panovníka ve kterém k přesunu došlo. Jednak to koresponduje s členěním práce a také to může pomoci zjistit, které období bylo pro Jindřicha z tohoto hlediska tím nejúspěšnějším.

1447-1453

Nejdůležitější akvizice je hned ta první. Jde o znovunabytí Moravského Krumlova, starého rodinného majetku, který ale na dlouhou dobu skončil mimo vlastnictví pánů z Lipé.²²⁹ Po vymření krumlovské větve pánů z Kravař nabyl panství Jan z Cimburka, který roku 1447 intabuloval Pertoldovi a Jindřichovi „*bratrancům*“²³⁰ z Lipého“ hrad a město Krumlov. A k tomu dále: Rakšice, Petrovice Lesonice, díl Kubšic, Čičovice (jinak Šakvice), díl Příluk, Mikulčic,

²²⁵ VÍTÁMVÁS: Rod pánů z Lipé, s. 2.

²²⁶ Což vysvětluje časté nájezdy do Rakouska.

²²⁷ „Měl město takřka na dohled od svých hradeb.“ ŠANDERA–BERAN a kol.: *Poděbradská éra v Zemích české Koruny*, s. 42.

²²⁸ VÁLKA: *Středověká Morava*, s. 123-124.

²²⁹ Dlouho byl ve vlastnictví pánů z Kravař.

²³⁰ Jde stále o strýce a synovce. BRUNNER: *Die Herren von Lipa*. Zeitschrift 14, 1910 s. 143: „*Bratranec znamenalo v 15. století Neffe –synovec.*“

Zaječí, Pavlovice, díl Dolních Dubňan.²³¹ Některé z práv, která Jan z Cimburka pánům z Lipého zapíše ovšem vyvolají nesouhlas církve. Jde hlavně o desátek z vinic. To není jediný případ, kdy počínání Jindřicha z Lipé naráží na odpor ze strany církve. V tomto případě jde o bratra Bennesia Claucigera, z konventu ždárského. Jde také o horní právo v Zaječím.²³² Krumlov vlastní Jindřich společně, svým strýcem Pertoldem (do roku 1451)²³³. Krumlov poté zůstal v držení rodu, a byl nadále rozvíjen Jindřichovými potomky až do roku 1620.

Dále je Jindřich v roce 1447 spojen s další transakcí, a to zapsání Hostěradic Elišce z Cimburka jako věno²³⁴. Eliška byla manželkou Pertolda z Lipé.²³⁵ Roku 1455 dostává Jindřich od krále Vladislava panství zpět.²³⁶ Ještě za Pertoldova života získávají dědičně, opět společně, od Matyáše Stoseka z Arbolowicz Dubňany.²³⁷ *Václav z Ořechové (Orzechowe) kladl odpor proti intabulaci kterou provedla Dorota z Lanštejna–Převedení Dubňan na Jindřicha z Lipé jeho syna Pertolda a Václava rybníčka.*²³⁸

1453-1457

V roce 1453 získal od krále Ladislava hrad Jarohněvice u Kroměříže i se vším příslušenstvím.²³⁹ Toto darování mu bylo později potvrzeno Jiřím z Poděbrad, v roce 1464.²⁴⁰ Neobešlo se ovšem bez námitek, neboť se zdá, že rovněž Jan z Cimburka a Tovačova si zde sám činil nároky.²⁴¹ Což by snad mohl být důvod proč Jiří z Poděbrad přikročil k znovu-potvrzení Jindřichových práv. To by mohlo být zajímavé, protože Cimburkové jsou také dobří spojenci krále Jiřího.²⁴² Nezapomeňme také na již zmíněné navrácení Hostěradic, roku 1455.²⁴³

1458-1471

Důležité pro rod se stane i panství, které Jindřich získá díky sňatku s Jiříkovou dcerou Barborou v roce 1461, královské město Ivančice. To zůstane do budoucna důležitým majetkem pánů z

²³¹ HOSÁK.: *Historický místopis*, s.114.

²³² MZD Brno 1, s. 383, č. 778.

²³³ Brunner: *Die Herren von Lippa*. Zeitung 14, 1910, s.309.

²³⁴ HOSÁK: *Historický místopis*, s. 114.

²³⁵ MZD Brno 1, s. 384, č. 792.

²³⁶ AKČ 6, s. 53, č.59.

²³⁷ MZD Brno 1, XIII, č. 826

²³⁸ MZD Olomouc 1, s. 449, č. 359.

²³⁹ BRUNNER: *Herren von Lippa*. Zeitschrift 14, 1910, s. 310.

²⁴⁰ MZD Olomouc 1, XI, s. 426-427.

²⁴¹ MZD Olomouc 1, XI, s.427, č.64.

²⁴² URBÁNEK: *Věk poděbradský IV*, s. 132. (rody byly spřízněné).

²⁴³ AKČ 6, s. 53, č. 59.

Lipé.²⁴⁴ Jindřich ho držel již od roku 1460 zástavou²⁴⁵ od krále Jiřího. Roku 1476 ho Pertold Jindřichův syn postoupí Janovi z Pernštejna, později se opět stane majetkem rodu z Lipé. Dále roku 1464 koupil vesnici Kloboučky s přilehlými oblastmi, od kláštera Velehrad. A získal od Zdislava z Cidliny jeho dvorec v obci Přítluky u Šakvic (Ssakwicz).²⁴⁶ V květnu 1464 potvrdil Jiří Jindřichovi práva na Ostrovánky (kromě toho ještě dvůr ve vesnici Crhov, po smrti Kateřiny z Ostrovánek.²⁴⁷ V Polovině 60. let na pány z Lipé přešel hrad Světlov²⁴⁸, spolu s přiléhající vesnicí.²⁴⁹ Byla to doba, kdy byli Jiříkovi straníci posilováni majetkovými přesuny.²⁵⁰ Zvýšeny byly též zápisné sumy Jindřichovy v Ivančicích a Rouchovanech. Od Jana z Bludova a Budějovic získal Jindřich v roce 1466 ves Haraš (Harassy) a ještě dvůr a rybník v Pavlově který: „*leží na Broumosvkou bažinou...*“²⁵¹ ani tento majetek nezískal Jindřich bez potíží. Tentokrát Jindřicha pohnal Stanislav Cviling z Lomnice. Za neoprávněné držení vsi Jindřicha pohnal z tisíce hřiven grošů.²⁵² Protože ale již Jan Budčovský, jako zástupce Jindřichův vesnici držel již dlouho „*bez naříkání*“ nemusel Jindřich odpovídati.²⁵³ Snad by to mohlo znamenat, že Jindřich vesnici přenechal někomu jiném, třeba jednomu ze svých manů.

Další možné majetky

Patřila mu pravděpodobně též ves Orlové nebo alespoň nějaké majetky v ní. V roce 1467 totiž dostává od Hanuše z Ryšan a jeho ženy všechny listy, které mají na toto panství.²⁵⁴ Na základě Viktorinova požadavku v době války s Korvínem (1467-71) o předání Veselí nad Moravou²⁵⁵ (aby ho mohl proměnit opěrný bod) předpokládám, že toto město rovněž patřilo Jindřichovi²⁵⁶. Též předpokládám, že do jeho majetků by šlo zahrnout taktéž Nové město na Moravě, soudě podle toho, že mu vystavil potvrzení práva o sladu děláni.²⁵⁷ Do majetku Jindřicha z Lipé mohly

²⁴⁴ BRUNNER: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift 1910, s. 314.

²⁴⁵ HOSÁK: *Historický místopis*, s. 115.

²⁴⁶ BRUNNER: *Die Herren von Lippa*. Zeitung 14, 1910, s. 315. Více v: MZD Brno 1, XIII, s. 396, č. 33.

²⁴⁷ AKČ 6, s. 94, č. 167. Leží u Kunštátu – BRUNNER: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift 14, 1910, s. 315.

²⁴⁸ URBÁNEK: *Věk poděbradský IV*, s. 139.

²⁴⁹ MZD Olomouc 1, s. 440, XI, č. 248.

²⁵⁰ URBÁNEK: *Věk poděbradský IV*, s. 140.

²⁵¹ MZD Brno 1, s. 415, LXIV, č. 55.

²⁵² LC IV/1, s. 119, č. 551.

²⁵³ LC IV/1, s. 209, č. 323.

²⁵⁴ AKČ 6, s. 107, č. 197.

²⁵⁵ BRUNNER: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift 14, 1910, s. 317.

²⁵⁶ BRUNNER: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift 14, 1910, s. 317.

²⁵⁷ AČ 16, s. 124, č. 68.

Též Rudolf Urbánek ve Věku poděbradském Nové město zmiňuje jako majetek pánů z Lipé. URBÁNEK: *Věk poděbradský IV*, s. 134.

náležet též Olbramovice – dal městečku 1462 odúmrť.²⁵⁸ Od roku 1418 se v držení rodu z Lipé nacházely též Dukovany a Rouchovany. V roce 1466 je ale drží Bohuněk z Rýšic.²⁵⁹ Otázka je, zda byly prostě prodány v časech nouze nebo zda se jedná o případ zmiňovaného lenního systému.

Jde-li o majetek, nejvíce Jindřich z Lipé získal v období vlády Jiřího z Poděbrad. Je sice pravda, že Krumlov byla určitě ta nejdůležitější akvizice a odehrála se hned na počátku námi sledovaného Jindřichova života, ale v období od roku 1460-1471 je v zacházení s majetkem aktivnější. Celkově Jindřich získal poměrně velké množství nových majetků. Navíc se nezdá, že by nějaké ztrácel. Kromě Moravského Krumlova by mělo být pro rod pánů z Lipé poměrně významným ziskem i město Ivančice. Patřilo kdysi mezi královská města.

²⁵⁸ HOSÁK: Historický místopis.

²⁵⁹ HOSÁK: Historický místopis, s. 115.

VI Závěr

Ačkoli Jindřich VIII. z Lipé nepřekračuje stín svého prapředka a jmenovce, původního Jindřicha z Lipé, stále zůstává významnou a úspěšnou osobností. Pokud jde o postavení a kariéru byl velmi úspěšným šlechticem. Od počátku, kdy zdědil titul nejvyššího maršálka, získával stále významnější pozice až se nakonec stal hejtmanem, což byl vlastně nejvyšší post, jakého mohl šlechtic na Moravě dosáhnout a byl dokonce spřízněn hned se dvěma králi.

Nyní je možné shrnout významné události z Jindřichova života. Jindřichův život je v této práci sledován od dob interregna, kdy se poprvé objevuje roku 1446 se svým strýcem Pertoldem. To je pro první prameny zahrnující Jindřicha z Lipé běžné. Důležitým momentem je hned zakoupení Moravského Krumlova roku 1447, jako hlavní rezidence pánů z Lipé. Z tohoto období se jeví dosti důležitá jeho pomoc při formování landfrýdů na Moravě, aby se tak předešlo bojům, které toto období provázely. Od té doby, co roku 1451 zdědí po strýci úřad maršálka je u téměř všech důležitých událostí. Jako je například dojednávání podmínek korunovace krále Ladislava v letech 1452-1453. Nezdá se také, že by mu jeho příslušnost k utrakvistům jakkoli bránila v kariéře, a to ani u krále Ladislava. Roku 1454/5 se jednak stal jedním z přisedících zemského osudu, a navíc se stal jedním ze správců, kteří měli na Moravě za úkol revizi pozemkových listin. O jeho důležitosti svědčí i jeho účast na svatebním poselstvu do Francie roku 1457.

Hrál významnou úlohu při volbě Jiřího z Poděbrad králem. Poté se podílel na mnoha Jiřího akcích a důležitých událostech. Pomohl neutralizovat odpor královského města Znojma po Jiřího volbě a stále ho podporoval. Přátelství mezi nimi dokládá velmi dobře skutečnost, že se Jindřich oženil s Jiřího dcerou Barborou. Asistoval Jiřímu při jeho vojenských výpravách do Rakouska na podporu císaře Fridricha. S válčením proti Rakušanům měl ostatně jeho rod již po generace své zkušenosti. Za poměrně dramatický okamžik Jindřichova života by se jistě dal označit jeho boj s Lichtenštejnky koncem roku 1458, který pro něj nedopadl dobře. Svědčil také Jiřímu u důležitých událostí jako byla například smlouva o majetcích České koruny v Chebu roku 1459. Že Jiří z Poděbrad na Jindřichovu podporu spoléhal a považoval ho za důležitého spojence je vidět především v tom, že ho koncem roku 1462 jmenoval moravským hejtmanem, čím se Jindřich také stal vlastně nejdůležitějším moravským šlechticem. I v období, kdy se již Jiřího pozice stává nejistější ho Jindřich stále podporuje, například přímlovou u papeže z roku 1463. Ačkoli je jako hejtman během roku 1465 a poté 1466 vystřídán Jiřího synem Viktorinem, nezdá se, že by na Jiřího zanevřel. V roce 1466 již měl také starosti se strážnickým panstvím

napadaným z Uher. Po vypuknutí války s Matyášem Korvínem roku 1468 stál stále na Jiřího a pravděpodobně se účastnil obrany Veselí nad Moravou s Jiřího synem Viktorinem. Někdy během roku 1468 pravděpodobně uzavřel s Korvínem příměří. I po obsazení Moravy a Jiřího smrti si uchoval důležité postavení jako jeden ze čtyř zemských správců až do roku 1473, kdy předpokládáme jeho smrt.

Jindřichův život a kariéra jsou zjevně hodně provázané s Jiřím z Poděbrad. Jindřich zůstává jeho věrným straníkem a jeho pozice se zlepšuje. Zároveň se ale nedá říct, že by Jindřichovo postavení bylo na Jiřím zcela závislé. Je vidět, že i v době vlády krále Ladislava dosáhl Jindřich mnohých úspěchů a byl jedním z nejdůležitějších šlechticů. Přesto je zároveň zjevné, že právě v době, kdy byl Jiří z Poděbrad králem se mu Jindřichovi dařilo nejlépe, objevuje se v pramenech mnohem častěji. Právě v této době získá hejtmanský titul roku 1462 a stane se tak nejdůležitějším moravským šlechticem. I po skončení války a Jiřího smrti zůstává však nadále velmi váženou a důležitou osobou, jako jeden ze čtyř zemských správců, až do své smrti roku 1473. Je zajímavé, že jeho kariéra má celkově vzestupnou tendenci a ani prohraná válka s Korvínem jeho pozici nijak neotrásla. Pokud jde o vliv, jistou výhodu mu možná přinášel manský systém, který byl pro maršálka poměrně speciální.

V období, kdy Jiří z Poděbrad panuje, získává Jindřich také více majetků. Majetky rodu z Lipé Jindřich rozmnožil, nejdůležitějším příspěvkem byl Moravský Krumlov. Také strážnické panství a Ivančice byly do budoucna pro rod z Lipé důležité.

Dalo by se snad také říci, že Jindřichův život navíc dobře odráží onu v práci několikrát zmíněnou nestálost poměrů, které byly narušeny husitskými válkami. Je provázen konflikty – dvou jednot soupeřících o nadvládu v království souboji s Rakušany v neustále neklidném pohraničí, vojenskými výpravami na podporu císaře, a nakonec i bratrskými rotami z Uher, a nakonec i válkou s Uhry samotnými. Ony časté konflikty by, ale také mohly prokázat jeho jistou bojovnost, možná též ukvapenost.

Ačkoli procházel často mimo pohled kronikářů, byl Jindřich VIII. z Lipé důležitou osobností a účastnil se mnoha klíčových událostí své doby.

VII Literatura a prameny

1) Literatura a prameny

Literatura

BĚLIČ, J. – KAMIŠ, A. – KUČERA, K., Malý staročeský slovník. Praha, 1979.

Dostupný z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>

BRUNNER, Heinrich: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 12, 1908, s. 395-432.

BRUNNER, Heinrich: *Die Herren von Lippa*. Zeitschrift des deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 14, 1910, str. 115-146, 309-336.

BRÜCKOVÁ, Marie (ed-) *Moravský Krumlov ve svých osudech*. Brno, 2009.

CERMANOVÁ, Pavlína, NOVOTNÝ, Robert, SOUKUP, Pavel a kol.: *Husitské století*. Praha 2014.

ČORNEJ, Petr – BARTLOVÁ, Milena: *Velké dějiny země Koruny české. Svazek VI., 1437-1526*. Praha 2007.

HOSÁK, Ladislav: *Historický místopis země Moravsko-slezské*. Praha 2004.

JANIŠOVÁ, Jana– JANIŠ, Dalibor: *Úřad moravského zemského hejtmána v 15.-17. století (přehled působnosti a pravomoci)*. In: Bobková, L. – Čapský, M. – Korbelářová, I. (eds.): *Hejtmanská správa ve vedlejších zemích Koruny české (Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis)*. Praha, 2009. s. 181-203.

KUTHAN, Jiří: *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců*. Díl první, Král a šlechta. Praha 2010.

MACEK, Josef: *Jiří z Poděbrad*. Praha 1967.

PALACKÝ, František: *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*. Díl čtvrtý. Praha 1939.

PREISLER, Hynek: *Královská rada Jiřího z Poděbrad*. Magisterská diplomová práce FF UK Praha, Praha 2006.

STOLBERG-WERNIGERODE, Otto: *Neue deutsche Biographie*, Bd.4. Berlin, 1959.

SOVADINA, Miloslav. *Jindřich z Lipé*. Zvláštní otisk z Časopisu Matice moravské. Brno: Matice moravská, 2005.

ŠANDERA, Martin – BERAN, Zdeněk a kol.: *Poděbradská éra v zemích české koruny*. Praha 2016.

TUREK, Adolf: *Manové nejvyššího maršálka*. In: *Vlastivědný věstník moravský*, 6, 1951, s. 108-115.

URBAN, Jan: *Lichtenburkové. Dějiny jednoho rodu*. Praha 2003

URBÁNEK, Rudolf: *České dějiny. Dílu III část 2. Věk poděbradský II*. Praha 1918.

URBÁNEK, Rudolf: *České dějiny. Dílu III část 3. Věk poděbradský III*. Praha 1930.

URBÁNEK, Rudolf: *České dějiny. Dílu III část 4. Věk poděbradský IV. Čechy za kralování Jiříka z Poděbrad 1460-1464*. Praha 1962.

VÁLKA, Josef: *Dějiny Moravy. Díl první. Středověká Morava*. Brno 1991.

VÁLKA, Josef: *Pěšinův Mars Moravicus jako pramen a jako literatura k dějinám husitství*. In: Drda, Miloš (ed.): *Husitský tábor. Sborník muzea revolučního hnutí, č.4. Tábor 1981*, s. 170-173.

VÍTÁMVÁS, Petr: *Rod pánů z Lipé ve 14. století*. Magisterská diplomová práce FF MU Brno, Brno 1998.

Prameny

Archiv český čili písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích. Díl druhý. Ed. Palacký, František. Praha 1842.

Archiv český čili písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích. Díl čtvrtý. Ed. Palacký, František. Praha 1846.

Archiv český čili písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích. Díl pátý. Ed. Palacký, František. Praha 1862.

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích. Ed. Kalousek, Josef. Díl X. Praha 1890.

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích. Ed. Kalousek, Josef. Díl 16. Praha 1897.

Archiv koruny české 6. Katalog listin z let 1438-1526. Ed. Haas, Antonín. Praha 1958.

Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren (1348.1466). Brüner Cuda. Eds. Chytil J. Chlumecký P., Demuth. K. Brn 1850.

Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren: Text der Olmützer Cuda. Ed. Chytil, Josef. Brno 1856.

Libri citationum et sententiarum, seu Knihy pŕhonné a nálezové. Tomus IV. par prior. Brněnské pŕhony. Ed. Brandl, Vincenc. Brno 1881.

Libri citationum et sententiarum, seu, Knihy pŕhonné a nálezové. Tomus IV. par altera. Olomúcké pŕhony. Ed. Brandl, Vincenc. Brno 1881.

Listář a listinář Oldřicha z Rožberka IV. 1449-1462 Eds. Blažena Rynešová, Josef pelikán. Praha 1954.

Nové prameny k dějinám husitství na Moravě. Ed. Neuman, Augustin. Olomouc 1930.

Urkundliche beitrage zur Geschichte Bohmens und seiner nachlander im Zeitalter Geor s von podiebrad. Ed. Palacký František, Fontes Rerum Astriacarum. Diplomatoea et acta XX Band. Wien 1860.

Urkunden, Briefe und Actenstücke zur Geschichte der habsburgichen Fürsten 1443-1473. Ed. Josef Chmel. FRA II. Wien 1850.

Narativní

PEŠINA Z ČECHORODU, Tomáš. *Mars Moravicus. Sive bella horrida et cruenta, seditioes, tumultus, praelia, turbae*. Praha, 1677.

ESCHENLOER, Peter: *Geschichte der Stadt Breslau*. Ed.:Roth, Gunhild. Quellen und Darstellungen zur schlesischen Geschichte 29. Münster 2003.

Staré letopisy české, z rukopisu Křižovnického. Eds. F. Šimek, M. Kaňák. Praha, 1959.

2) Použité zkratky

AČ – Archiv český

AKČ – Archiv koruny české

LC IV/1 – Libri citationum et sententiarum, seu Knihy pŕuhonné a nálezové. Tomus IV. Brněnské pŕuhony

LC IV/2 - Libri citationum et sententiarum IV/2 Olomouc (1463-1466)

MZD Brno 1 – Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren (1348.1466). Brŕnner Cuda. Eds. Chytil J. Chlumecký P., Demuth. K. Brŕn 1850

MZD Olomouc 1 – Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren. Text der Olmŕtzer Cuda. Ed. Chytil, Josef.

Urkurdliche beitrage –Fontes Rerum Astriacarum. Diplomatoea et acta XX Band. Urkurdliche beitragez ur gesvlicht Bohmens und seiner nachlander im Zeitalter Geor s von podiebrad. Ed. Palacký František. Wien 1860.

Nové prameny – *Nové prameny k dějinám husitství na Moravě*. Ed. Neuman Augustin. Olomouc 1930.

Přílohy

Příloha 1 - Soudní spory

V této příloze jsou shrnuty Jindřichovy soudní spory a půhony, převážně ty, které ještě nejsou použity v hlavním textu. Jedná se veskrze o menší půhony, nic natolik významného jako byl jeho soud s Lichtenštějny v roce 1460-1464. Kromě toho, že Jindřich zasedal, později předsedal, zemskému soudu (díky své hejtmanské hodnosti)²⁶⁰, vystupoval někdy též v roli obžalovaného. Půhonů i nálezů existuje k Jindřichovi z Lipé poměrně hojné množství. Často jde o zadržování desátků nebo vinic. Četné jsou spory s církevními hodnostáři, představenými konventů a také s měšťany. Poměrně často se též objevuje jako ručitel ve sporech jiných osob. Nejedná se však o vyčerpávající přehled všech Jindřichových půhonů.

Je vhodné připomenout, že zemské soudy minimálně do doby, než je Jiří z Poděbrad králem, příliš nefungují. Úřady zemských desek ale částečně fungovaly.²⁶¹ Docházelo spíše k nepravdělným zasedáním. Pokud se už nesešel soud, bylo aspoň domluveno otevření zemských desk, aby mohly být zaneseny majetkové změny.

spory související s církví

Rok 1459

Mikuláš, opat Vilémovské kláštera pohnal Jindřicha z Lipé (v listině ho tituluje z Krumlova) kvůli neoprávněnému držení vsi Litobratřice, včetně příslušenství.²⁶² K tomu ještě připojuje půhon pro neoprávněné brání církevních desátků ve vsi, již po mnoho let. Za každý rok mělo jít o šedesát hřiven grošů.²⁶³ Rozsudek padl až pod předsednictvím obžalovaného, 24. února 1464.²⁶⁴ V prvním případě Jindřich odsouzen nebyl, protože se jedná o statek královské koruny, a proto o záležitosti rozhoduje Jiří z Poděbrad. Zmíněné desátky pak patřily podle soudců k Vilémovu a ne faře.²⁶⁵

Také Ondřej, převor kláštera sv. Michala v Brně žaloval Jindřicha z Lipé a to za neoprávněné brání dvaceti věder vína na Broumově každý rok. Požadoval za to 60 hřiven.²⁶⁶ A opět páni

²⁶⁰ MZD Olomouc 1, XI, r. 1464.

²⁶¹ ČORNEJ – BARTLOVÁ: Velké dějiny zemí koruny české, s. 57.

²⁶² LC VI/1, s. 2, č. 9.

²⁶³ LC IV/1, s. 3, č. 10.

²⁶⁴ BRUNNER: Die Herren von Lippe, Zeitschrift 14, 1910, s. 313.

²⁶⁵ LC IV/1, s. 78, č. 13; 14; 15.

²⁶⁶ LC IV/1, s. 55, č. 324.

rozhodli v Jindřichův prospěch „...poněvadž zemskému právu to neslouží, tomu odpovídati nemá.“²⁶⁷

Další duchovní podávající žalobu je Jan Essenpek z kostela Olomouckého. Žaloval Jindřicha z Lipé kvůli desátku v Pavlovicích o 300 kop grošů. Nález byl však opět v Jindřichův prospěch,²⁶⁸ Je tu také již zmiňovaný půhon Bratra Benessia Clauigera, kladl odpor s tím, že Jan z Cimburka intabuloval Pertolda a Jindřicha z Lipé v Krumlově a připsal jim i desátek z vína a horní právo v Pavlovicích a v Zaječím.²⁶⁹

Ne vždy to ale byl Jindřich, kdo byl žalován. Sám žaluje například Vaňka z Říčan z 34 „kop dob. stř. etc.“ za odebrání desátků od Zbraslavských kněží, které si ale zakoupil on.²⁷⁰ A tato jeho žaloba byla úspěšná.²⁷¹

podvod/urážka na cti

(1455) Jindřich měl slíbit vyvázat Jana z Cimburka a Tovačova z dluhů „u Beneše Žida“. Jenže Jan zůstal nadále dlužen. Za to Jindřicha poháněl o šest set zlatých uherských.²⁷²

(1464) O ještě větší částku pohnal Jindřicha Jan Doplaz. Jednalo se o „tisíc kop gr. dob. stříhu.“ Důvodem bylo, že mu Jindřich sáhl na čest, protože ještě spolu s Janem Tovačovským porušili s ním uzavřené smlouvy, k jeho škodě, a na ty byl zaručen 1000 grošů.²⁷³

(1464) Václav Kojetic Za to, že peníze mu vzal peníze určené mu od Mikuláše Jacka a slíbil mu, že ho vyváže z dluhů.²⁷⁴ Na tento půhon neumel Jindřich odpovídat, protože páni uznali: „že, žaloval odjinud, než pohnal“.²⁷⁵

²⁶⁷ LC IV/1, s. 90, č. 118.

²⁶⁸ LC IV/1, s. 193-194.

²⁶⁹ MZD Brno 1, s. 383, č. 778.

²⁷⁰ LC IV/1, s. 36, č. 212.

²⁷¹ LC IV/1, s. 85, č. 75.

²⁷² LC IV/1, s. 34, č. 205.

²⁷³ LC IV/1, s. 109, č. 487.

²⁷⁴ LC IV/1, s. 56, č. 329.

²⁷⁵ LC IV/1, s. 77, č. 3.

zadržování platů, braní výnosů

(Rok 1464) Stanislav Cvilink z Lomnice žaloval Jindřicha za neoprávněné držení vsi Haraš a poháněl jej o celých tisíc grošů.²⁷⁶ Protože ale Jan Budčovský, jako zástupce Jindřichův vesnici držel již dlouho „*bez naříkání*“ nemusel odpovídat.²⁷⁷

(Rok 1464) Výše již zmíněný Václav Kojetic pohnal Jindřicha z 50 kop stříbrných, „*že mu vzal peníze na dvoor litavanský*“²⁷⁸

(Rok 1466) Hereš ze Švabenic pohnal Jindřicha z 70 kop dob. širokých za to, že mu držel mnoho let roční plat na městečku Bojkovicích.²⁷⁹

města

(Rok 1464) Rada města Brna zase Jindřicha pohnala o 200 hřiven grošů, za to, že jim Pertold kdysi slíbil, že nebudou muset platit mostné. Což nebylo dodrženo.²⁸⁰

Připomeňme také mnoho sporů, které měl Jindřich s městem Znojmem od roku 1467. Jsou již rozebrány v předchozím textu o Jindřichově životě.²⁸¹

ryby

(1464) K menším sporům Jindřichovým bychom mohli počítat také ty týkající se jeho rybníkářské činnosti. V této době zrovna rybníkářství zažívá rozvoj²⁸². Je zde spor Jindřichův s Čeněkem z Kunštátu a bojanovic. Jindřich ho pohání z 30 kop grošů za to, že „*...v jeho potoce který z Konvířského rybníka teče na Kobylský rybník muoj kázal služebníkům svým ryby lovití a sázet je do Kronvířského rybníka*“.²⁸³ Čeněk však kontroval vlastní žalobou ze sta hřiven, za to, že ho Jindřich neobeslal při výlovu ryb, a přitom se měli dělit napůl.²⁸⁴

²⁷⁶ LC IV/1, s. 119, č. 551.

²⁷⁷ LC IV/1, s. 209.

²⁷⁸ LC IV/1, s. 162, č. 820.

²⁷⁹ LC IV/2, s.114, č. 1114.

²⁸⁰ LC IV/1, s. 136, č.662.

²⁸¹ viz výše, strana 33.

²⁸² CERMANOVÁ – NOVOTNÝ – SOUKUP a kol.: *Husitské století*, s. 314.

²⁸³ LC IV/1, s. 129, č. 617.

²⁸⁴ LC IV/1, s. 176, č. 903.

(1464) A konečně, Jan z Tvorkova a Kyjova poh. Jindřicha z Lipého z deseti kop grošů, protože: „*mu topí rybníkem Jarohněvské louky Jiříkovské.*“²⁸⁵ (Jarohněvice byly, jak již bylo řečeno, majetkem Jindřicha z Lipé.)

Jindřichovy hůře zařaditelné žaloby

Roku 1464 Zaštiťuje Vaňka z Kořima, ve sporu, kde jde o vypálení vesnice Křové. Vaněk z Kořima pohnal Vaňka z Boskovic a Deblína, a o tisíc grošů, za vypálení této vesnice. V této době je již Jindřich hejtmanem.²⁸⁶ Půhon zřejmě neměl zamýšlený účinek, neboť se musel vložit sám Jindřich, a to hned dvakrát: jednou půhonem o výše uvedenou částku a podruhé ještě o materiál na obnovu vesnice.²⁸⁷

Zajímavé je, že v roce 1466 se Jindřich zřejmě protestoval proti intabulaci vesnice Crhov Děvečkovi z Herštejna, Jiřím z Poděbrad.²⁸⁸ Je to zajímavé, protože je to zatím jediný případ neshody, kterou jsem mezi nimi našel.

Shrnutí

Dle mého názoru profil vytvořený těmito půhony v mnohém odpovídá profilu šlechtice Jindřichovi doby: Je v častých sporech s církví, což je vzhledem k tomu že se pohybujeme v době husitské vlastně očekávané. Tyto spory se mu také často daří vyhrát. Jeho spory týkající se rybníků a zatopování krajiny zase odpovídají nastupujícímu velkému rozvoji šlechtického podnikání²⁸⁹ a ukazují, že Jindřich za trendem nijak nezaostával. Spory, ve kterých se někoho zastává by zase možná mohly někdy ukazovat k některým jeho manům nebo klientům. Vyhrávající se spor s městy v roce 1467 už ohlašuje krizovou vyhrávající se situaci, která skončí patovou válkou mezi králem Jiřím a Matyášem Korvínem. Často jsou to duchovní, kdo Jindřicha z Lipé žalují. Většinu těchto svých sporů, pokud se týkalo církevních majetků vyhrál. Dalo by se říci, že u soudu byl Jindřich vlastně docela úspěšný, z půhonů u kterých známe i nálezy velká část končila v jeho prospěch. Je také zajímavé, že většina sporů pochází až z roku

²⁸⁵ LC IV/2, s. 413, č. 679.

²⁸⁶ LC IV/1, s. 98, č. 415.

²⁸⁷ LC IV/1, s. 99, č. 423 a 424.

²⁸⁸ MZD Olomouc 1, s. 440, č. 256.

²⁸⁹ CERMANOVÁ – NOVOTNÝ – SOUKUP a kol.: *Husitské století*. Hlava II: *Prostor a společnost*, NOVÝTNÝ, Robert: *Šlechta*, s. 290-317.

1464, kdy, již je moravským hejtmanem. Pokud jde o samotné přečiny, často jde o vybírání desátků nebo odebírání výnosů, které mu nepatří.